

Heli Ursin

**YHTEISÖLLISYYS- JA
OSALLISUUSTYÖN KEHITTÄMINEN
KEHITYSVAMMATYÖSSÄ**

Toimintamalli Pihkapuiston palvelukotiin
ja toimintakeskukseen

Opinnäytetyö

Sosionomikoulutus

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

2023

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi
Tekijä	Heli Ursin
Työn nimi	Yhteisöllisyys- ja osallisuustyön kehittäminen kehitysvamma-työssä
Toimeksiantaja	Savas-Säätiö sr
Vuosi	2023
Sivut	42 sivua, liitteitä 16 sivua
Työn ohjaaja	Kati Vapalahti

TIIVISTELMÄ

Koronapandemia kesti pitkään ja se vaikutti merkittävästi kehitysvammaisten asiakkaiden elämään. Sosiaaliset kontaktit sekä osallisuus vähenivät, kun harastukset ja tapahtumat jäivät pandemian aikana toteutumatta. Korona-aika rajoitti myös palvelukodin ja toimintakeskuksen yhteisiä tapahtumia.

Tästä syystä nähtiin tärkeänä lähteä herättelemään uudelleen yhteisöllistä toimintaa kehitysvammatyössä. Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä mikkeliläisen Savas-Säätiön kanssa. Projektiin osallistui palvelukodin ja toimintakeskuksen henkilökuntaa ja asiakkaita. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Pihkapuiston palvelukodin ja Pihkapuiston toimintakeskuksen yhteisöllisyys- ja osallisuustyötä. Tarkoituksena oli luoda malli osallisuusprojektista, jonka pilottina toimi Pihkapuiston 20-vuotisjuhlat.

Opinnäytetyön kehittämistyössä lähestymistapana oli Living Lab. Teoreettinen tietoperusta käsittelee osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja sosiokulttuurista innostamista. Yhteisön jäsenten toiveita juhlien sisällöstä kerättiin keskustellen yhteisö- ja asukaskokouksissa, suunnittelupalavereissa sekä vapaamuotoisissa tilanteissa. Toiveiden keräämisessä käytettiin osallisuutta tukevia menetelmiä, joita olivat sosiaalinen tarina ja kuvakommunikaatio.

Osallisuuden lisääminen vahvistaa asiakkaiden toimijuutta. Opinnäytetyössä kehitetyn mallin tarkoituksena on, että jokainen ohjaaja voi käyttää näitä menetelmiä asiakastyössä tukemaan asiakkaan osallisuutta erilaisissa tilanteissa, joissa yhdessä järjestetään toimintaa ja tapahtumia. Malli ei ole teknisesti siirrettävissä sellaisenaan kaikkiin tilanteisiin, vaan käytettävät menetelmät ovat riippuvaisia osallistuvien ihmisten tarpeista.

Asiasanat: Living Lab, osallisuus, sosiokulttuurinen innostaminen, yhteisöllisyys

Degree title	Bachelor of Social Services
Author	Heli Ursin
Thesis title	Developing communality and inclusion work in developmental disability work
Commissioned by	Savas-Foundation
Time	2022
Pages	42 pages, 16 pages of appendices
Supervisor	Kati Vapalahti

ABSTRACT

The corona pandemic lasted for a long time, and it had a significant effect the lives of clients with intellectual disabilities. Social contacts and participation have decreased as hobbies and events were not realised during the pandemic. The coronavirus pandemic also limited the joint events of the service home and activity centre.

For this reason, it was considered important to start reviving communal activities in the work of people with intellectual disabilities. The functional thesis was carried out in cooperation with the Savas-Foundation in Mikkeli. The project involved the staff and customers of the assisted living facility and the activity center. The aim of the thesis was to develop the communality and inclusion work of the Pihkapuisto service home and the Pihkapuisto activity centre. The aim was to create a model of an inclusion project, which was piloted at the 20th anniversary celebrations of Pihkapuisto.

In the development of the thesis, the approach was the Living Lab method. The theoretical knowledge base dealt with inclusion, communality and sociocultural inspiration. The wishes of the community members regarding the content of the celebrations were collected by discussing them at the community and resident meetings, planning meetings and informal situations. The methods that supported inclusion were used to collect wishes, which included a social story and image communication.

Increasing inclusion strengthens the customer involvement. The purpose of the model developed in the thesis is that each supervisor can use these methods in client work to support the clients' involvement in different situations where activities and events are organized together. The model is not technically transferable as such to all situations, but the methods used depend on the needs of the people involved.

Keywords: Communality, inclusion, Living Lab, sociocultural inspiration

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN	7
2.1	Innostamisen tavoitteet, perusta ja teoreettinen runko	8
2.2	Innostamisen kylmä ja kuuma maailma	10
2.3	Innostamisen monet muodot	11
3	OSALLISUUS KEHITYSVAMMATYÖSSÄ	12
4	YHTEISÖ JA YHTEISÖLLISYYS.....	15
5	TYÖN TILAAJAN KUVAUS	15
6	TAVOITE JA TARKOITUS.....	17
7	TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN LÄHESTYMISTAPANA LIVING LAB.....	17
8	KEHITTÄMISTYÖN PROSESSIN KUVAUS JA AINEISTON KÄSITTELY	19
8.1	Tarpeen kartoitus ja ideointi.....	20
8.2	Juhlien toteutus osallisuutta tukien ja arvioiden	23
8.3	Osallisuusmallin rakentaminen	24
8.4	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja juurruttamissuunnitelma	27
9	TUOTOS JA TULOKSET.....	28
10	POHDINTA	30
10.1	Tuotoksen ja tulosten pohdintaa	30
10.2	Käytettyjen menetelmien arviointia	32
10.3	Eettisyys ja luotettavuus	34
10.4	Jatkokehitysideat	36
10.5	Opinnäytetyön prosessin toteutuminen.....	37
	LÄHTEET.....	40
	LIITTEET	

Liite 1. Osallisuusmallin rakentaminen: kehittämisprosessitaulukko

Liite 2. Juhlaohjelma

Liite 3. Innokylän arviointimittari

Liite 4. Tutkimuslupahakemus

Liite 5. Opinnäytetyön informaatiokirje

1 JOHDANTO

Vuonna 2020 Suomessa alkanut koronapandemia muutti lähes jokaisen suomalaisen elämää. Kestilän ym. (2021) mukaan rajoitustoimet ja suositukset ihmisten välisten kontaktien vähentämiseen näkyi yhteydenpidon vähentymisenä, yksinäisyyden tunteen lisääntymisenä ja vapaa-ajan liikunnan harrastamisen vähentymisenä. Rajoitusten vaikutus oli yleisempää toimintarajoitteisilla ja vammaisilla henkilöillä kuin muulla väestöllä. Vaikeavammaisilla nämä vaikutukset korostuivat, sillä he tarvitsevat henkilökohtaisen avun palveluita itsenäisen elämän tueksi. (Kestilä ym. 2021, 4–8.) Koronan myötä elämä keskittyi kodin ja työtoiminnan ympärille, pahimpaan pandemia-aikaan jopa työtoiminta oli suljettuna (Ks. myös Rissanen 2016, 42). Olen omassa työssäni ohjaajana huomannut, että ennen koronaa kehitysvammaiset asiakkaat olivat hyvin aktiivisia ja osallistuvia, oman elämänsä toimijoita, mutta koronan myötä tilanne muuttui huomattavasti.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön toteutuksessa oli mukana työnantajani Savas-Säätiö sr. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää mikkeliäisen Pihkapuiston palvelukodin ja Pihkapuiston toimintakeskuksen yhteisöllisyyttä ja osallisuustyötä. Savas-Säätiön palvelukoti ja toimintakeskus täyttivät 20 vuotta vuonna 2022. Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda malli osallisuusprojektista, jonka pilottina toimi 20-vuotisjuhlat. Tähän malliin on koottu pilottina toteutetussa juhlien järjestelyissä käytetyt menetelmät, joiden avulla asiakasosallisuutta tuettiin juhlaprojektissa. Tätä mallia voidaan soveltaa erilaisiin asiakkaiden kanssa toteutettaviin tapahtumiin ja projekteihin. Kuitenkaan malli ei ole teknisesti siirrettävissä jokaiseen projektiin, vaan osallisuustyökalut ovat aina riippuvaisia osallistuvien ihmisten tarpeista.

Juhlien yhteinen järjestäminen valikoitui pilotiksi siksi, että juhlilla on merkittävä rooli ihmisten sosiaalisessa elämässä. Kurjen (2000) mukaan juhlat tarjoavat mahdollisuuden ilmaista ihmisten omaa kulttuurista olemisen tapaa. Juhlat myös rikkovat päivittäistä rutiinia ja niiden luonne on kollektiivinen, yhteisöä integroiva. (Kurki 2000, 139; 149.) Juhlista puhuminen ja niiden suunnittelu sai aikaan innostuksen miettiä erilaisia keinoja lisätä asiakkaiden osalli-

suutta arjessakin. Asiakkaiden osallisuuden lisäämisestä keskusteltiin asiakkaiden kanssa viikkoinfoissa, asukaskokouksissa ja yhteisökokouksissa. Aihetta käsiteltiin myös henkilöstön palaverissa ja työnohjauksessa. Yhdessä tekemisen ja luomisen prosessi sai innostavan alun, joka huipentui yhteiseen projektiin, eli juhliin.

Asiakkailla tarkoitan opinnäytetyössäni Pihkapuiston toimintakeskuksen asiakkaita sekä palvelukodin asukkaita. Juhlat järjestelyineen, toteutuksineen ja arvioineen oli pilotti, josta luotiin osallisuusmalli sovellettavaksi myös muihin tuleviin juhliin sekä arjen ohjaustilanteisiin.

2 SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN

Sosiokulttuurinen innostaminen on saavuttanut suosiotaan ympäri maailmaa. Innostamisen toiminta ja käsite syntyi toisen maailmansodan jälkeen Ranskassa. Sosiokulttuurisen innostamisen määritelmä ei ole yksiselitteinen, se myös vaihtelee riippuen kontekstista ja lähestymistavasta. (Kalcheva 2016, 203–204; Kurki 2000, 11.) Sodan jälkeen kansalaisille oli ominaista aktiivinen osallistuminen. Kansalaiset olivat täynnä ideoita ja he suhtautuivat toiveikkaasti tulevaisuuteen. Käsite kuvaa sosiaalisen muutoksen prosessia, johon kuuluu dialogisuus ja ryhmän jäsenten osallistuminen ympäristönsä kehittämiseen. Se on sosiaalipedagogisen toiminnan muoto ja siihen liittyy jatkuva oppiminen ja tiedon jakaminen. (Kalcheva 2016, 203–204; Marrengula 2010, 67.)

Innostamista kuvaa pedagoginen tiedostaminen, osallistuminen ja sosiaalinen luovuus. Yhteiskuntien teollistuminen ja kaupungistuminen toi työttömyyttä ja yksinäisyyttä, mutta toisaalta loi tilaa luovuudelle. Muutosten aiheuttamaan kriisiin liittyy innostamisen kannalta positiivisia piirteitä. Sosiokulttuurisen innostamisen syntyyn ja kehitykseen on vaikuttanut joukko kasvatuksellisia ilmiöitä, joissa korostetaan jatkuvaa ja elinikäistä kasvatusta ja koulutusta sekä kasvatuksellisia sisältöjä, jotka nousevat kansojen omasta perinteestä. Kulttuurisessa demokratisaatiossa tavoitellaan saavutettavuutta eli sitä, että mahdollisimman iso osa kansasta saisi osansa perinteisestä kulttuuritoiminnasta, kuten kirjallisuudesta, kuvataiteista ja musiikista. Kulttuurinen demokratia tarkoittaa ihmisen omaa osallistumista, jonka käynnistäjänä on sosiokulttuurinen

innostaja. Tavoitteena on lisätä ihmisten osallistumisen kautta todellista toimijuutta, jolloin he ovat oman arkielämänsä ja kulttuurinsa tuottajia. Sosiokulttuurinen innostaminen on kasvatuksellinen toimintamuoto yhteiskunnan parantamiseksi sekä keino kulttuurisen demokratian saavuttamiseksi. Se on myös asenne, johon kuuluu ammatillinen kutsumus ja sitoutuminen. (Kurki 2000, 11–14.)

Kansainvälisissä tutkimuksissa sosiokulttuurisesta innostamisesta sosiaalityössä on saatavilla kokemuksia, jotka tukevat näkemystä siitä, että se on menetelmänä käytännönläheinen ja yhdistää yhteisön jäseniä. Osallistujat vaikuttavat itse sosiaaliseen ja kulttuuriseen kehitykseensä ja yhteisön aktiivinen osallistuminen parantaa osallistujien elämänlaatua aktiivisen osallistumisen ajan. Teoria rakentuu käytännöstä ja käytäntö teoriasta. Sosiokulttuurinen innostaminen sosiaalityössä on keino kehittää toimintatapoja ”ihmisten voimaannuttamiseksi” ja ”vapauttamiseksi”. (Delahaye ym. 2021, 3; Marrengula 2010, 68, 72–73.)

2.1 Innostamisen tavoitteet, perusta ja teoreettinen runko

Leena Kurki on sosiaalipedagogiikan edelläkävijä Suomessa. Kurki on kääntänyt paljon sosiokulttuurisen innostamisen materiaalia ja hänen teoksiaan käytetään usein lähteenä sosiokulttuurista innostamista käsiteltäessä. Kurki (2000, 23) tuo esille madridilaisen professorin J. V. Merinon (1997) näkemyksen innostamisen päätavoitteista, joita on kaksi. Innostamisen avulla herätetään henkiin elämää siellä, missä sitä ei ole. Tämä tarkoittaa, että luodaan liikettä sekä epäkohtien tiedostamista, ja samalla tuetaan itsenäistä toimintaa ja vastuuntuntoa. Innostamisen toisena tavoitteena on olemassa olevien kykyjen tukeminen ja liikkeelle saaminen.

Kurki (2000) kirjoittaa, että innostamisen perusteiksi Merino (1997) on nostanut kolme avainkäsitettä. Ensimmäinen *antaa elämää, innostaa (animar)*. Sillä viitataan hyvän elämänlaadun tavoitteluun arkielämässä sekä yhteisön ja yhteiskunnan rakentamista persoonalliseksi ja inhimilliseksi. Yksilötasolla se on sitä, että ihmisiä saatetaan yhteen ja tuetaan kulttuurista luovuutta ja moniarvoisuutta. Ryhmätasolla se tarkoittaa erilaisten ryhmäprosessien liikkeelle läh-

temisen motivointia sekä rakenteiden ja toimintojen yksinkertaistamista sellaisiksi, että ne auttavat ja tukevat ryhmien itseohjautuvuutta. Tarkoituksena on tukea paikallisen kulttuurin ilmiöitä ja suosia ihmisten omaan aloitteellisuuteen perustuvaa toimintaa, jossa on keskiössä aito kohtaaminen kahden ihmisen välillä. (Kurki 2000, 23.)

Toinen käsite *välittää, ryhtyä välittäjäksi (intervenir)* tavoittelee toimivia sosiaalisen oma-aloitteellisuuden ryhmiä, jotka syntyvät aidoista projekteista ja yhteistyön verkoissa. Ihmisten luovaa osallistumista tuetaan tehokkailla paikallisilla ohjeilla, siihen voi kuulua erilaisia ryhmäprosesseja, sosiaalisten verkkojen synnyttämistä, osallistavaa suunnittelua, aloitteiden, informaation tai neuvotteluiden aikaansaamista, toimintatutkimusta sekä paikallisen projektin suunnittelua ja toteutusta. *Muuttaa laadullisesti (transformar)* käsite tarkoittaa muutosta, jolla pyritään mielenlaadun ja asenteiden solidaarisuuteen. Muutoksella tavoitellaan tilanteita, jotka eivät ole niin byrokraattisia, keskitettyjä ja hierarkkisia vaan ennemminkin koordinoituja, tasavertaisia ja hajautettuja. (Kurki 2000, 23–24.)

Kurki (2000) esittelee innostamisen teoreettisen rungon Merinoa (1997) mukailleen. Innostaminen on toimintaa, joka pyrkii saamaan aikaiseksi sosiaalista liikettä sekä luomaan ja vahvistamaan sosiaalista muutosta. Innostaminen on aktiivista ja osallistavaa pedagogiikkaa sekä siitä nousevaa metodologiaa juurruttavaa kasvatusta ja sen avulla herätetään ja motivoidaan yksilön tai ryhmän halua kasvattaa itse itseään. Innostaminen tavoittelee kulttuurista demokratisaatiota ja kulttuurista demokratiaa, sen toteutumiseksi tarvitaan kulttuurien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta. (Acosta s.a., 1; Kurki 2000, 24–28; Ryyänen 2016, 137.)

Innostaminen myös luo itsenäisiä sosiaalisia ryhmiä ja toimivia ryhmäprosesseja sekä vahvistaa niitä. Aloitteellisuus, osallistuminen ja vuorovaikutus sekä niiden merkityksen pohtiminen korostuvat. Toiminnassa korostuu ryhmän merkitys, etenkin sellaisten kohdalla, joilla on eniten hankaluuksia osallistua ryhmän toimintaan. Mukaan vuorovaikutukseen tarvitaan erilaisia tekniikoita ja tekniikkaa, joiden avulla luodaan kommunikaatioita ja monipuolistetaan ilmaisuja. Samalla etsitään yksilöiden ja ryhmien identiteetin vahvistamisen resurs-

seja omassa kulttuurisessa ja sosiaalisessa kehityksessään heidän oman yhteisönsä sisällä. Ihmisten vapauden ja autonomian vahvistumiseen pääseminen edellyttää myös yksilöllisen ja ryhmien välisen kommunikaation järjestelmää, eli vuorovaikutuksen edistämistä esimerkiksi viranomaisten tai suuren yleisön kanssa. (Acosta s.a., 1; Kurki 2000, 24–28; Ryyänen 2016, 137.)

Leena Kurki (2022) tyrmää innostamisen mallit sellaisenaan. Tilanteet ovat aina ainutlaatuisia, joten ne eivät ole suoraan soveltuvia mihin tahansa. Kurki toi Sosiaalipedagogisen seuran seminaarissa puheenvuorossaan esille sen, että sosiaalikulttuurinen innostaminen on jo itsessään menetelmä. Tärkeää on, että tiedostetaan, miten asiat ovat ja miten niiden pitäisi olla eli mihin kaivataan muutosta. Näin ollen tässäkin opinnäytetyössä kehitettävää mallia ei ole tarkoitus siirtää sellaisenaan projektista toiseen. Sen sijaan malli on sovellettavissa osallistujien tarpeiden mukaisesti ja siitä voidaan hyödyntää toimintatapoja erilaisissa osallisuusprojekteissa ja -toiminnoissa.

2.2 Innostamisen kylmä ja kuuma maailma

Kurki (2000, 67–68) esittelee ranskalaisen kasvatustieteilijä Jean-Claude Gillet'n (1995) kärjistyksen innostamisen kuumasta ja kylmästä maailmasta. Kylmä ja kuuma maailma ovat vastakkaisia sekä toisiaan täydentäviä ja niitä molempia tarvitaan. *Kylmässä, teknisessä maailmassa* korostuu taloudellinen näkökulma ja rationaalinen järjestys. Siinä pyritään vaikuttamaan sosiaalisen tasa-arvon syiden sijasta seuraamuksiin. Innostamisen mahdollisuudet jäävät puheen tasolle ja järjestys välitetään ylhäältä alaspäin, jolloin innostajat ovat ammattilaisia, jotka ovat sokeita omalle tekemiselleen. He eivät näe omia rajoituksiaan, riippuvuussuhteitaan, vieraantuneisuuttaan ja toimintojensa merkittömyyttään.

Kuumassa maailmassa taistellaan hallitsevia ja tukahduttavia järjestelmiä vastaan. Siinä vastustetaan passiivisuutta, välinpitämättömyyttä, byrokratiaa ja yhteiskunnan yksiulotteisuutta. Innostaminen kuumassa maailmassa on kasvatuksellista toimintaa, osallistumista, jossa innostaminen kohdentuu ihmisen päivittäiseen elämään, jokaisen ihmisen yksilöllistä ja kollektiivista osallistumista kohtaan ja pyrkii herättämään osallistujien tietoisuuden. (Kurki 2000, 69.)

Toiminnallinen opinnäytetyöni edustaa vahvemmin kuumaa maailmaa kuin kylmää maailmaa, sillä juhlien järjestämisessä yhdessä asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa tavoiteltiin kasvatuksellinen toimintaa, aktiivisuutta, luovuutta ja osallistumista arkipäivän ympäristössä. Juhlien järjestäminen yhdessä mahdollistaa asiakkaiden osallisuuden lisäämisen sekä tuo kehitysvammatyötä esille positiivisessa valossa. Asiakkaat voivat itse vaikuttaa siihen, kuinka aktiivisesti osallistuvat projektiin. Niille yhteisön jäsenille, jotka eivät halua aktiivista roolia projektissa, voi tekeminen näyttäytyä kylmänä maailmana. Ehkä heitä ei osata innostaa tarpeeksi, jotta halu osallistua herää. Tässä opinnäytetyössä pyrittiin tarjoamaan mahdollisuus osallistua omien taitojensa ja halujensa mukaan projektiin. Osallisuutta tukee dialoginen vuorovaikutus, joka toteutuu pitkin prosessia. (Vrt. Vapalahti ym. 2022, 63.)

2.3 Innostamisen monet muodot

Innostamiselle on erilaisia kasvatuksellisia, kulttuurisia, ilmaisullisia sekä virkistyksellisiä ja sosiaalisia toimintamuotoja. *Kasvatuksellisia aktiviteetteja* ovat esimerkiksi erilaiset kurssit, seminaarit, työpajat ja kulttuuripiirit, joiden teemat koskettavat ihmisten jokapäiväistä elämää. Niiden tavoitteena on muokata arkipäivän elämää, lisätä sosiaalista tietoisuutta sekä solidaarisuutta. (Acosta s.a., 3; Kurki 2000, 137.)

Kulttuurisia aktiviteetteja ovat konsertit, museot ja taidetapahtumat. Kulttuuri on yksi inhimillinen perusoikeus ja taide tärkeä tunteiden ja ajatusten ilmaisumuoto. Ihmisiä voidaan innostaa museoissa ja taidenäyttelyissä dialogisen vuorovaikutuksen avulla. Inhimilliset kyvyt, kuten tutkiminen, herkistyminen, jakaminen, yhteistyö ja toisten kunnioittaminen kehittyvät erilaisten *taiteellisten ilmaisumuotojen* avulla. Niitä ovat tanssi, musiikki, teatteri, käsityöt, kieli, kirjallisuus, maalaus ja niin edelleen. (Acosta s.a., 3; Kurki 2000, 137–139.)

Vapaa-ajan virkistyksellisiin aktiviteetteihin kuuluvat kansanjuhlat, pelit ja leikit sekä urheilu. Juhlat rikkovat arjen rutiineja ja ne ovat luonteeltaan kollektiivisiä. Pelit ja leikit taas virkistävät, kasvattavat mielikuvitusta ja lisäävät sosiaalistumista. Tärkeää on myös lepo ja rauhoittuminen esimerkiksi kirjojen, mietiskelyn tai musiikin parissa. Urheilulla on kasvattava sekä terveyttä edistävä

vaikutus, kun järjestetään urheilullista toimintaa. Erilaisia mahdollisuuksia ihmisten yhteenkuuluvuudelle ja demokratialle luodaan ja tuetaan *sosiaalisten aktiviteettien avulla*. Kaikkien innostamisen aktiviteettien tavoite on yhteisöjen kehittäminen ja näillä kaikilla innostamisen muodoilla on myös vaikutuksensa persoonan kehittymiselle. (Acosta s.a., 3; Kurki 2000, 139–140.)

Opinnäytetyössäni innostaminen tarkoittaa ennen kaikkea aitoa vuorovaikutusta ja yhdessä tekemistä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että kaikilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omien kykyjensä ja taitojensa mukaan. On tärkeää, että jokainen ryhmän jäsen voi tuntea olevansa tärkeä osa yhteisöä ja kokee voivansa vaikuttaa yhteisen tekemisen sisältöön.

3 OSALLISUUS KEHITYSVAMMATYÖSSÄ

Vammaiset henkilöt ovat osa yhteiskuntaa – osallistuvia kansalaisia. Osallisuuteen velvoittavat kansainväliset, kansalliset ja paikalliset sopimukset. Lisäksi uusi vammaispalvelulaki on ollut suunnitteilla jo vuosia ja se tulee voimaan 1.10.2023. Keskeiset uudistukset liittyvät vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja osallistumisen edistämiseen sekä tarpeiden mukaisiin ja itsenäistä elämää tukeviin palveluihin. (Kari ym. 2020, 124–126; Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.)

Osallisuutta voidaan kuvata olemisena, toimimisena ja osallistumisena. Osallisuus on myös erilaisten suhteiden välisiä prosesseja ja niihin liittyvä liikkumavara ja oikeudet vaihtelevat. (Isola ym. 2017, 16.) Ihmisen ja yhteisön välisiä suhteita voidaan tarkastella osallisuuden käsitteen kautta. Yhteisön käsite kuvaa erilaisten ihmisten yhteenliittymiä. Sosiaalipedagogisena käsitteenä osallisuus nähdään suhteena. Osallisuudella tarkoitetaan myös tavoiteltavaa luonnetta ihmisen ja yhteisön välillä ja se toteutuu, kun ihminen kuuluu johonkin, osallistuu ja kokee olevansa osa ryhmää tai yhteisöä. (Isola ym. 2017, 45; Niivala & Ryyänen 2019, 138; Ryyänen 2016, 137–138.)

Osallisuuden perusta sosiaalipedagogisesti ymmärrettynä rakentuu merkityksellisissä sosiaalisissa suhteissa, tämän pohjalta voi kehittyä yhteisöön kuulumisen tunne. Osallistumisella tarkoitetaan ihmisen toiminnallista läsnäoloa in-

himillisissä suhteissa ja osallistamalla yhteisön toimintaan luodaan mahdollisuuksia suhteita rakentavaan vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan. Lähtökohtaisesti osallistumisen merkitys perustuu osallisuuden edellytyksenä olevaan vuorovaikutukselliseen ja suhteita luovaan luonteeseen. Osallisuuden kehittymisen kannalta on myös tärkeää, että yhteisön jokaisella jäsenellä on mahdollisuus tulla kuulluksi, vaikuttaa yhteisön asioihin ja osallistua yhteisöä kehittävään toimintaan. (Isola ym. 2017, 45; Nivala & Ryyänen 2019, 138; Ryyänen 2016, 137–138.)

Vaikuttavan osallistumisen tulee perustua vallan jakamiseen yhteisössä niin, että jokaisella on todellinen mahdollisuus vaikuttaa, jotta se olisi mielekästä ja osallisuutta tuottavaa. Tämä tuo mukanaan vastuuta yhteisöstä ja sen asioista, mutta voi myös tuottaa kokemuksia molemminpuolisesta luottamuksesta sekä vahvistaa yhteisöön ja toimintaan sitoutumista. Vuorovaikutus ja yhteistoiminta on tärkeää vaikuttamiseen tähtäävässä osallistumisessa. Vuorovaikutus on tärkeässä roolissa; sen tulee tarjota jokaiselle osallistujalle mahdollisuuksia olla mukana merkityksellisenä osallistujana ja luoda tunnetta omasta merkityksellisyydestä osana yhteisöä. Osallistumisen mahdollisuudet ideointiin, siihen liittyvään päätöksen tekoon, toteutukseen ja arviointiin ovat kaikki tärkeitä. Parhaimmillaan tällainen osallistuminen saa aikaan osallisuuden tunteen, joka ei ole vain hetkellinen osallisuuselämys, vaan toimijuutta ja vuorovaikutuksessa rakentuvaa kuulumisen tunnetta, jotka toteutuvat prosessin kuluessa. (Nivala & Ryyänen 2019, 138–139.) Esimerkiksi palvelukodin ja toimintakeskuksen asiakkaiden ja henkilöstön esille tuomia toiveita ja ideoita käsiteltiin erilaisissa yhteisökokouksissa. Valintoja ja päätöksiä tehtiin yhdessä keskustellen tai tarvittaessa äänestäen. Yhteisössä tehtiin myös arviointityötä.

Toiminnan kautta saadaan tietoa ihmisille merkityksellisistä asioista ja elämän tapahtumista, myös hyvinvointi ja terveys lisääntyvät sosiaalisen osallisuuden myötä, sillä osallisuus tuo elämään mielekkyyttä. (Karkkulainen ym. 2019, 16; Karkkulainen ym. 2015, 13). Osallisuus ja mielekäs elämä voi toteutua, kun vammaisen henkilö voi toteuttaa itseään esimerkiksi harrastuksen kautta ja hän voi olla yhdessä muiden kanssa esteettömästi. Ihmiset ovat kuitenkin erilaisia, niin myös osallisuuden suhteen. Toinen haluaa osallistua aktiivisesti yhteiskunnassa, kun taas toiselle voi riittää hyvin toimiva arki. (Kari ym. 2020, 129–130.)

Kehitysvammaisten kuulluksi tulemisen kokemusta ja osallisuutta voidaan vahvistaa asiakaslähtöisellä vuorovaikutuksella, kommunikointia tukevilla ja korvaavilla kommunikointimenetelmillä sekä kommunikoinnin apuvälineillä. (Kari ym. 2020, 131, 185.) Kommunikoinnin tukena voidaan käyttää monia erilaisia asiakkaan tarpeisiin sovellettavia kommunikointikeinoja. Erilaiset graafiset kuvat ja symbolit sopivat useille asiakasryhmille. Selkeät kuvat auttavat itseilmaisussa ja ymmärretyksi tulemisessa, sekä helpottavat asiakkaan ja ohjaajan välistä kommunikaatiota. (Huuhtanen 2012, 15; Kari ym. 2020, 191–195.) Sosiaalinen tarina kertoo lyhyesti ja selkeästi jonkin tärkeän asian, tilanteen tai tapahtuman kuvien ja kirjoitetun tekstin avulla. Se voidaan toteuttaa PCS-kuvina, piirroskuvina tai sarjakuvana. (Kari ym. 2020, 196.) Sosiaalisen tarinan voi koota yksittäisistä PCS-kuvista, jolloin niistä muodostuu tarina. Kirjoitettu teksti tukee tätä tarinaa.

Nivalan ja Ryytäsen (2019, 139) mukaan osallisuus edellyttää ihmisen ja yhteisön tasapainoista suhdetta ja demokraattista yhteisöä, jossa yhteisön jäsenet saavat osallistua heille mielekkäillä tavoilla, tulevat vuorovaikutuksessa nähdyiksi, kuulluiksi ja tunnustetuiksi ainutkertaisena itsenään ja arvokkaana osana yhteisöään. Osallisuuden tavoitteena on yhteisön kehittäminen, sen jäsenille voi muodostua tunne yhteisöön kuulumisesta arvokkaana jäsenenä, ja he voivat sekä haluavat osallistua toimintaan yhteisössä. Yhteisön kautta toimiminen mahdollistaa osallistumisen myös laajemmin ympäröivässä maailmassa.

Sosiaalipedagogisena toimintana osallisuuden edistäminen on ihmisen kasvun tukemista osana yhteisöä, siinä huomioidaan osallistumisen ja kuulumisen edellytykset. Osallisuuden edistämisen tavoitteena on vahvistaa yhteisön jäsenten uskallusta, halukkuutta ja heidän valmiuksiaan vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan, tuottaa todellisia osallistumisympäristöjä sekä kehittää rakenteita ja toimintamuotoja, jotka mahdollistavat osallistumista. (Nivala & Ryytäsen 2019, 139.) Opinnäytetyössäni asiakkaiden, työntekijöiden ja esihenkilöiden osallisuus toteutui yhdessä tekemisen, erilaisten kokouksien sekä jatkuvan vuorovaikutuksen kautta. Yhteisön jäsenillä oli mahdollisuus tulla kuulluksi sekä vaikuttaa ja osallistua yhteisiin asioihin.

4 YHTEISÖ JA YHTEISÖLLISYYS

Yhteisöllisyyttä määrittää yhteiset arvot ja tavoitteet, osallisuuden kokemus sekä jäsenten välinen vuorovaikutus. Yhteisöllisyys on laajempi käsite kuin yhteisö ja siihen sisältyy kokemuksellisuus. Ihminen voi kuulua yhteisöön tiedostamattaan, eikä yhteisöön kuulumisen vaadi aktiivista toimintaa. Yhteisö eroaa satunnaisesta ryhmästä. Ominaista yhteisölle on yhteiset arvot ja tavoitteet, joihin liittyy sopimuksellisuus. Asioista sopiminen edellyttää vuorovaikutusta yhteisön jäsenten kesken, näin jäsenet tietävät kuuluvansa yhteisöön. Liittymistä vahvistaa ja yhteisöllisyyden kehittymisen suuntaa määrittää yhteisyyden kokemus. Yhteisön status näyttäytyy yleensä ulkopuolelta sen tuottaman näkyvän toiminnan kautta. Yhteisöllisyyden toteutumisessa ristiriitaa voi aiheuttaa yksilöllisyyteen ja yhteisöllisyyteen liittyvien arvojen kamppailu. Kun toimitaan yhdessä, ihminen on tavallaan riippuvainen muista ja hänen autonomiansa vähenee. Riippuvuus voi olla myös positiivista, tällöin ihminen tietää, että tarvitsee toisia, mutta on myös tärkeä muille. Itsenäisyyden kokemus ei heikkene kohtuuttomasti, kun autonomian menetys on rajattu. (Kurki 2000, 130; Raina 2012, 11–13.)

Hyvään yhteisöllisyyteen kuuluu avoimuus sekä dialogisuus ympäristön kanssa ja se että kaikki yhteisön jäsenet voivat osallistua yhteisön toimintaan mahdollisuuksiensa mukaan (Raina 2012, 27–28; Roivainen & Ranta-Tyrkkö 2016, 137). Johtajuus ja vallankäyttö on läpinäkyvää ja sitä toteutetaan yhteisten sopimusten kautta niin, että varmistetaan oikeudenmukaisuus ja mahdollistetaan positiivinen sitoutuminen. Erilaisuus on mahdollisuus ja rikkaus ja jäsenten keskinäinen huolenpito ja välittäminen on luonnollista. Ryhmädynamiikkaa ohjaamalla tuetaan yhteisön positiivista kehittymistä. Ohjaaminen on parhaimmillaan jaettava johtamista, jolloin vastuuta kokonaisuudesta kantaa mahdollisimman moni. (Raina 2012, 28.) Opinnäytetyössäni yhteisöllä tarkoitetaan palvelukodin ja toimintakeskuksen asiakkaita, työntekijöitä eli ohjaajia ja keittiöhenkilökuntaa sekä esihenkilöitä. Jokaisella yhteisön jäsenellä on tärkeä rooli yhteisössään.

5 TYÖN TILAAJAN KUVAUS

Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä oli Savon alueella toimivan Savas-Säätiön kaksi yksikköä, Pihkapuiston palvelukoti ja Pihkapuiston toimintakeskus,

jotka sijaitsevat Mikkelissä samalla tontilla. Savas on perustettu vuonna 1989, ensimmäinen palvelukoti aloitti toimintansa Pieksämäellä vuonna 1990. Sen jälkeen yksiköitä nousi Kerimäelle, Mikkeliin, Iisalmeen, Kuopioon, Mäntyharjulle, Varkauteen ja Kiuruvedelle. Nykyään Savaksella on 17 palvelukotia, kuusi toimintakeskusta sekä lisäksi tukiasuntoja Savon alueella. (Savas-Säätiö sr 2022.)

Savas-Säätiö sr tuottaa ja kehittää asumispalveluita sekä päivätoimintaa kehitysvammaisille ja autismin kirjon henkilöille sekä mielenterveyskuntoutujille. Savas-Säätiö tarjoaa myös koulutus- ja ohjauspalveluita sekä toteuttaa kehittämistoimintaa. Toiminnan peruspilareita onkin palveluiden hyvä laatu ja niiden jatkuva kehittäminen sekä henkilöstön korkea ammattitaito. Savas-Säätiön toiminnan lähtökohtana on huomioida ihmisen omat yksilölliset tarpeet ja ominaisuudet. Toiminnassa huomioidaan asiakkaan voimavarat ja vahvuudet. Savaksen arvoissa korostetaan kehitysvammaisen elämän laatua ja ihmisarvon syvää kunnioitusta, niitä kuvaavat hyvin sanat *ihminen edellä, avoimuus ja osallisuus*. (Savas-Säätiö sr 2022.)

Työskentelen itse Savas-Säätiössä, ja opinnäytetyöhön valikoituneiden Pihka-puiston palvelukodin ja toimintakeskuksen toiminnat ovat sitä kautta tuttuja minulle. Molemmat ovat aloittaneet toimintansa vuonna 2002 ja vuonna 2022 yksiköt täyttivät 20-vuotta. Palvelukodissa asuu 14 asukasta ja toimintakeskuksessa asiakkaita on tällä hetkellä 34. Molemmissa yksiköissä yksi toiminnan lähtökohdista on asiakaslähtöisyys. Palvelukodin asukkaista suurin osa käy arkisin päivätoiminnassa toimintakeskuksen puolella. Koronapandemian aikana päivätoiminta on välillä toteutunut kokonaan palvelukodin puolella niin, että toimintakeskuksen ohjaajat ovat tulleet palvelukotiin. Näin ollen toimintakeskuksessa on voitu pitää ryhmäkoot sopivan pieninä ja toiminta on voitu toteuttaa koronaturvallisesti. Tällä hetkellä päivätoiminta toteutuu palvelukodissa kolmena päivänä viikossa ja kahtena päivänä viikossa asukkaat siirtyvät toimintakeskuksen puolelle.

Toimintakeskuksen toiminta on hyvin monipuolista ja virikkeellistä ja asiakkaat osallistuvat henkilöstön kanssa myös toiminnan suunnitteluun ja ideointiin. Palvelukodissa sen sijaan keskitytään enemmän laadukkaan asumispalvelun

tuottamiseen sekä asiakkaiden terveydentilan seurantaan ja hoitamiseen. Palvelukodissakin asukkaat ovat mukana suunnittelemassa yhteisiä tapahtumia ja heidän toiveensa huomioidaan. Prosessin myötä palvelukodissa on kiinnitetty entistä enemmän huomiota asiakkaiden osallisuuteen ja sen kehittämiseen.

6 TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Pihkapuiston palvelukodin ja Pihkapuiston toimintakeskuksen yhteisöllisyys- ja osallisuustyötä. Tarkoituksena oli luoda malli osallisuusprojektista, jonka pilottina toimi 20-vuotisjuhlien järjestäminen yhteisöllisesti. Tähän malliin on koottu menetelmät, joiden avulla asiakasosallisuutta tuettiin. Tätä mallia voidaan soveltaa osallistujalähtöisesti erilaisissa asiakkaiden kanssa toteutettavissa tapahtumissa ja projekteissa muissakin Savas-Säätiön yksiköissä.

Luovat ryhmäprosessit, mikä tässä opinnäytetyön pilotissa oli tavoitteena, yhdistävät ihmisiä. Luovat ryhmäprosessit ovat osallistujille merkittäviä ja niiden kautta voi aueta uusia mahdollisuuksia, ne myös kannustavat osallistujia tarttumaan niihin. (Vrt. Isola ym. 2017, 40.) Yhdessä tekeminen vahvistaa yhteisön kaikkien jäsenien toimijuutta, keskinäistä vuorovaikutusta ja tunnetta siitä, että on jokainen tärkeä osa yhteisöään.

7 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN LÄHESTYMISTAPANA LIVING LAB

Living Lab -toimintamalli on soveltavaa tutkimus- ja kehittämistyötä, joka lähtee työelämän tarpeista ja linkittyy alueen elinkeinorakenteeseen sekä sen kehittämiseen. Toiminta on systemaattista, avointa ja luonteeltaan osallistavaa. Se on luonnollinen tapa toteuttaa TKI-toimintaa (tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa) pitkäjänteisesti. Käytännössä Living Lab -toiminta tarkoittaa, että käyttäjä osallistuu tuotteiden tai palveluiden tutkimiseen, kehittämiseen ja innovointiin omassa arjessaan. Tuotteita tai palveluita kehitetään ekosysteemissä yhdessä käyttäjien, tulosten hyödyntäjien, kehittäjien, mahdollistajien ja Living Lab -operaattoreiden kanssa. Living Labin hyödyntäminen on mahdollista missä tahansa tuotteen tai palvelun elinkaaren vaiheessa. Parhaimman

tuloksen saa, kun käyttäjiä osallistetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Heikkanen & Österberg 2012, 10.)

Tässä opinnäytetyössä kehittäjänä minun lisäksi toimi kehitystyössä mukana olleet Pihkapuiston palvelukodin ja toimintakeskuksen asiakkaat ja henkilökunta. Savas-Säätiö sr toimi mahdollistajana. Hyödyntäjiä olivat palvelukodin ja toimintakeskuksen ohjaajat ja loppukäyttäjät palvelukodin ja toimintakeskuksen asiakkaat sekä ohjaajat. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Living Lab ekosysteemin toteutuminen opinnäytetyössä (Fagerström 2014 mukailen)

Käyttäjät: Palvelukodin ja toimintakeskuksen asiakkaat ja ohjaajat	Kehittäjät: Heli Ursin (opinnäytetyön tekijä), Pihkapuiston toimintakeskuksen ja palvelukodin kehittämistyössä mukana olleet asiakkaat ja henkilökunta
Hyödyntäjät: Palvelukodin ja toimintakeskuksen ohjaajat	Mahdollistajat: Savas-Säätiö sr

Living Lab on ekosysteemi tosielämän ympäristössä. Se tarkoittaa, että käyttäjä on aktiivinen toimija kehittämistoiminnassa. Living Lab on osallistava menetelmä ja käyttäjä on mukana prosessin kaikissa vaiheissa. Kehittämiskohteet tai tutkimuskysymykset sekä vastaukset tulevat käyttäjiltä. Asiantuntijat tai kehittäjät toimivat fasilitaattoreina ja innostajina ja heillä on avustava rooli ideoiden hahmottamisessa ja mallintamisessa. Living Lab mahdollistaa käyttäjille taustojen ja haasteiden näkemisen ja ymmärtämisen sekä muutoksien hyväksymisen ja vastuun ratkaisuista. (Haapanen & Fagerström 2014, 17–18.)

Living Labin avulla yhteisöllisyys toteutuu, sosiaalinen vastuu lisääntyy ja käyttäjien hiljaista ja tiedostamatonta tietoa voidaan hyödyntää. Living Lab -toiminta tarkoittaa yrityksen ulkopuolella tapahtuvaa kehittämistä, jossa ammattilaiset ja käyttäjät kohtaavat. Eri toimijoiden välinen luottamus, avoimuus, yhteistyö sekä menetelmäosaamisen jakaminen ekosysteemin kesken ovat tär-

keässä roolissa. Living Lab -toiminta mahdollistaa monialaisen toiminnan, parhaiden menetelmien ja käytänteiden tarttumisen toimialojen yli, ihmisten, alojen ja ideoiden yhdistymisen sekä pienet kehitysmahdollisuudet ja suuremmat innovaatiot. (Haapanen & Fagerström 2014, 17–18.)

Tosielämän ympäristössä toteutettava Living Lab -menetelmä opinnäytetyösäni tarkoittaa kehitystyötä, joka viedään asiakkaiden arkiympäristöön, eli heidän kotiinsa ja päivätoimintaan. Se mahdollistaa käyttäjien eli palvelukodin ja toimintakeskuksen asiakkaiden ja ohjaajien hiljaisen tiedon hyödyntämistä yhteiseen hyvään. Asiakkaiden osallisuutta tuetaan menetelmillä, jotka painottuvat luovuuteen ja tekemiseen.

8 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSIN KUVAUS JA AINEISTON KÄSITTELY

Opinnäytetyöni aiheidea tuli omalta työpaikaltani maaliskuussa 2022 henkilöstöpalaverissa ja varsinainen prosessi alkoi huhtikuussa 2022 suunnittelupalaverilla sekä opinnäytetyön suunnitelman tekemisellä. Kehittämistyö alkoi tutustumalla aiheeseen liittyvään teoretietoon. Kehittämistyö perustuu myös aiempaan tilaajaorganisaatiossa toteutettuun käytäntöön, joka nyt oli tukahtunut osittain johtuen koronapandemian aiheuttamasta eristäytymisestä.

Salosen ym. (2017, 53) mukaan kehittämistoimista koostuu seitsemästä vaiheesta. Nämä vaiheet ovat kehittämistarpeiden tunnistaminen, ideointi, suunnittelu, toteutus, tulos ja tuotos, arviointi sekä päätösvaihe eli tuotoksen tai tulosten levittäminen. Käytännössä vaiheet usein menevät limittäin ja ne voivat toteutua myös yhtäaikaisesti.

Työmenetelmien kehittämistyöhön liittyy paljon muutoksia, vaikka se pohjautuu suunnitelmallisuudelle. Suunnittelu, havainnointi ja toiminta sekä toiminnan arviointi etenee kehänä ja vaiheet toistuvat syklisesti. Prosessiin kuuluu erilaisten menetelmien kokeileminen ja tutkiminen sekä niiden analysointi. (Ojasalo ym. 2014, 60–61.)

Toimintaa suunniteltaessa on mietittävä, keitä toiminta koskee, kuka sitä toteuttaa, kuka organisoii ja järjestää aktiviteetit. Oleellista on myös pohtia ja

suunnitella missä toiminta toteutetaan, mikä on aikataulu, mitkä toiminnot tukevat asetettuja tavoitteita sekä kuinka aktiviteetit toteutetaan ja mitä menetelmiä niiden organisoimiseksi ja toteuttamiseksi käytetään. Lopuksi on vielä mietittävä, mitä teknisiä apuvälineitä tarvitaan. Toiminnan tulee olla räätälöity kohdejoukolle ja vastata kyseisen ryhmän tarpeisiin. (Kurki 2000, 146.)

Aineistoa opinnäytetyöhöni keräsin luonnollisissa tilanteissa, kuten palaverissa ja niistä syntyneistä muistioista sekä asiakkaiden antamasta palautteesta. Aineistoa palavereista ja muistioista kokosin kehittämissessitaulukoon (liite 1). Tiedonkeruumenetelmänä käytin ryhmäkeskusteluja erilaisissa yhteisökokouksissa sekä kahdenkeskisissä keskusteluissa asiakkaiden kanssa. (Vrt. Ojasalo ym. 2014, 53–55.)

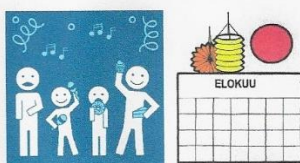
8.1 Tarpeen kartoitus ja ideointi

Ensimmäisessä suunnittelupalaverissa oli minun lisäksi kehittämistyön mahdollistajat eli toimintakeskuksen ja palvelukodin esihenkilöt. Palaverissa kävimme läpi alustavaa ideointia ja aikataulutusta juhliin liittyen. Tämän jälkeen tulevista juhlista kerrottiin palvelukodin asiakkaille viikkoinfossa ja toimintakeskuksen asiakkaille yhteisökokouksessa. Asiakkaat esittivät toiveitaan heti tai miettivät rauhassa ideoitaan seuraavaan kokoukseen mennessä. Viikkoa myöhemmin palvelukodin viikkoinfossa kerättiin ideat yhteen kuvakommunikaatiota ja sosiaalista tarinaa apuna käyttäen. Sosiaalisen tarinan ja kuvia kommunikaation tueksi tein Papunetin kuvapankki- ja työkaluohjelmaa käyttäen (kuva 1). Niiltä palvelukodin asiakkailta, jotka eivät halunneet osallistua kokouksiin, keräsin ideoita keskustelemalla heidän kanssaan kahden kesken. Palvelukodin ja toimintakeskuksen ohjaajien ideoita kerättiin henkilöstöpalaverissa sekä työnohjauksessa.

Tänä vuonna Pihkupuiston toimintakeskus ja palvelukoti täyttävät 20 vuotta.

Juhlat pidetään elokuussa.

Ketä haluat kutsua juhliin?

Mitä sinä toivot juhliin?

Mitä ohjelmaa haluat juhliin?

Kuva 1. Sosiaalinen tarina. Kuvat: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Heidi Ahlström, Sergio Palao / ARASAAC, Elina Vanninen, Kalevi Puistolinna ja Sclera.

Kahdenkeskistä keskustelua kävin kolmen asukkaan kanssa. Kerroin ensin asukkaalle tulevista juhlista ja sen jälkeen esitin kysymykseni yksi kerrallaan. Kysymykseni olivat "mitä sinä toivot juhliin, ketä haluat kutsua juhliin, mitä ohjelmaa haluat juhliin ja mitä syömistä tarjotaan". Keskusteluissa esille nousi tärkeimmäksi toiveeksi kakku. Lisäksi yksi asukas kertoi, keitä haluaa kutsua juhliin.

Taulukoin huhti- ja toukokuun aikana toteutuneista palavereista ja kokouksista sekä keskusteluista esille nousseita asiakkaiden ja ohjaajien toiveita 20-vuotisjuhlisiin (taulukko 2). Luokittelin yhteisöstä nousseita tarjoilutoiveita, ohjelmaideoita, teemaideoita sekä ajatuksia siitä, ketä juhliin kutsutaan. Aineistosta nousi tarjoilutoiveisiin vahvasti kakkukahvit. Ohjelmaideoita oli runsaasti, juhliin toivottiin musiikki- ja tanssiesityksiä, valokuvanäyttely, taikuri, kasvomaalauksia ja eläimiä. Juhliin haluttiin kutsua asiakkaiden lisäksi heidän läheiset, viereisen palvelukodin asiakkaat ja ohjaajat sekä muutama yhteistyökumppani

Essotelta (Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymältä, nyk. Eloisa). Juhliin oli mietitty sadonkorjuu- tai maatilamarkkinat- teemaa. Suunnitteluryhmässä mukana olleet ohjaajat ottivat selvää kevään ja alkukesän aikana erilaisista ohjelmavaihtoehtoista ja pyysivät tarjouksia esiintyjiltä.

Taulukko 2. Juhlien järjestelyideat

Kenelle juhlat	Ohjelmaideat	Tarjoilut	Teema
Asiakkaat	Esiintyjä	Makkaranpaisto	Sadonkorjuu
Asiakkaiden läheiset	Valokuvanäyttely	Kakkukahvit	Maatilamarkkinat
Naapuri palvelukodin asiakkaat ja ohjaajat	Tanssiryhmä	Lettujen paistoa	
Yhteistyökumppanit	Hanuristi	Suklaapuuro	
	Media paikalle	Uunimakkaraa ja perunamuussia	
	Eläimiä, poni	Keksiä	
	Laulua	Jäätelöä	
	Tanssia	Poppareita	
	Kasvomaalausta	Hattaraa	
	Ilmapalloeläimiä		
	Taikuri		
	Kehittämispäällikön juhlapuhe		
	Saappaan heitto		
	Pallon heitto maitotonkkaan		
	Eläkeläis-sijaisen muistaminen ja kukittaminen		

Toimintakeskuksen asiakkaat ja ohjaajat laittoivat toukokuussa kasvamaan kesäkurpitsaa ja perunaa juhliä varten. Kasveja hyödynnettiin juhlien koristeluissa. Kesäkuussa suunnittelupalaveri ei toteutunut useiden sairastapausten vuoksi, joten loppukuusta kävin esihenkilöiden kanssa läpi sitä, missä vaiheessa juhlien suunnittelutyö on ja sovimme uuden suunnittelupalaverin kesälomien ja toimintakeskuksen kiinnioloajan vuoksi elokuun alkuun. Heinäkuussa toimintakeskus oli kiinni asiakkaiden ja ohjaajien kesälomien vuoksi. Palvelukodissakin kesälomat pyörivät pitkin kesää. Palvelukodin ohjaajien ja asukkaiden tehtäväksi jäi heinäkuun aikana etsiä valokuvia juhlien valokuvanäyttelyä varten.

Teimme palvelukodissa kesän aikana lisää kuvakortteja, joita ohjaajat voivat käyttää asiakkaiden kanssa esimerkiksi erilaisissa valintatilanteissa. Varsinkin ne asiakkaat, jotka eivät puhu, mutta ymmärtävät puhetta, voivat kuvien avulla tehdä valintoja arjessaan, kuten haluavatko juoda maitoa vai mehua tai haluavatko herkuksi karkkia vai sipsiä.

8.2 Juhlien toteutus osallisuutta tukien ja arvioiden

Elokuussa toimintakeskuksen taas auettua, alkoi siellä kutsukorttien askartelu ja niiden lähettäminen sekä oman tanssiryhmän harjoitukset. Elokuussa toteutui kaksi suunnittelupalaveria, joissa käytiin läpi juhla järjestelyiden edistymistä sekä muita yksityiskohtia. Jälkimmäisessä palaverissa mukana olivat myös asiakasedustajat. Elokuun aikana teimme myös lehdistötiedotteen ja juttuvinkin tulevista juhlista, jonka lähetimme Länsi-Savoon ja Ylälle. Halusimme tuoda meidän alaamme esille positiivisen kautta, sillä koronan ja työvoimapolan takia negatiivista uutisointia on ollut viime aikoina runsaasti esillä. Valitettavasti juhliin emme saaneet lehdistön edustajia paikalle.

Juhlaohjelma suunniteltiin niin, että juhlat voitiin toteuttaa ulkona. Näin ollen, jos koronatilanne olisi muuttunut huonompaan suuntaan, ei juhlia olisi tarvinnut kokonaan perua. Ohjelmassa oli juhlapuheiden lisäksi tanssiesityksiä, osallistavaa nukketeatteria, kasvomaalausta, valokuvanäyttely, karaokea, kieliagilityä sekä makkaranpaistoa, hattarakone ja kakkukahvit. Juhlaohjelma on liitteenä (liite 2). Paikalle oli tarkoitus tulla myös poni, jota olisi saanut rapsutella, mutta sen mukaan saaminen peruuntui viime hetkellä sairastapauksen vuoksi. Juhlat järjestettiin palvelukodin ja toimintakeskuksen piha-alueella. Juhlapaikan koristelua aloitettiin edellisenä päivänä ja jatkettiin juhlapäivän aamuna. Koristeluun osallistuivat toimintakeskuksen asiakkaat ja ohjaajat, kaksi palvelukodin ohjaajaa sekä toimintakeskuksen ja palvelukodin esihenkilöt.

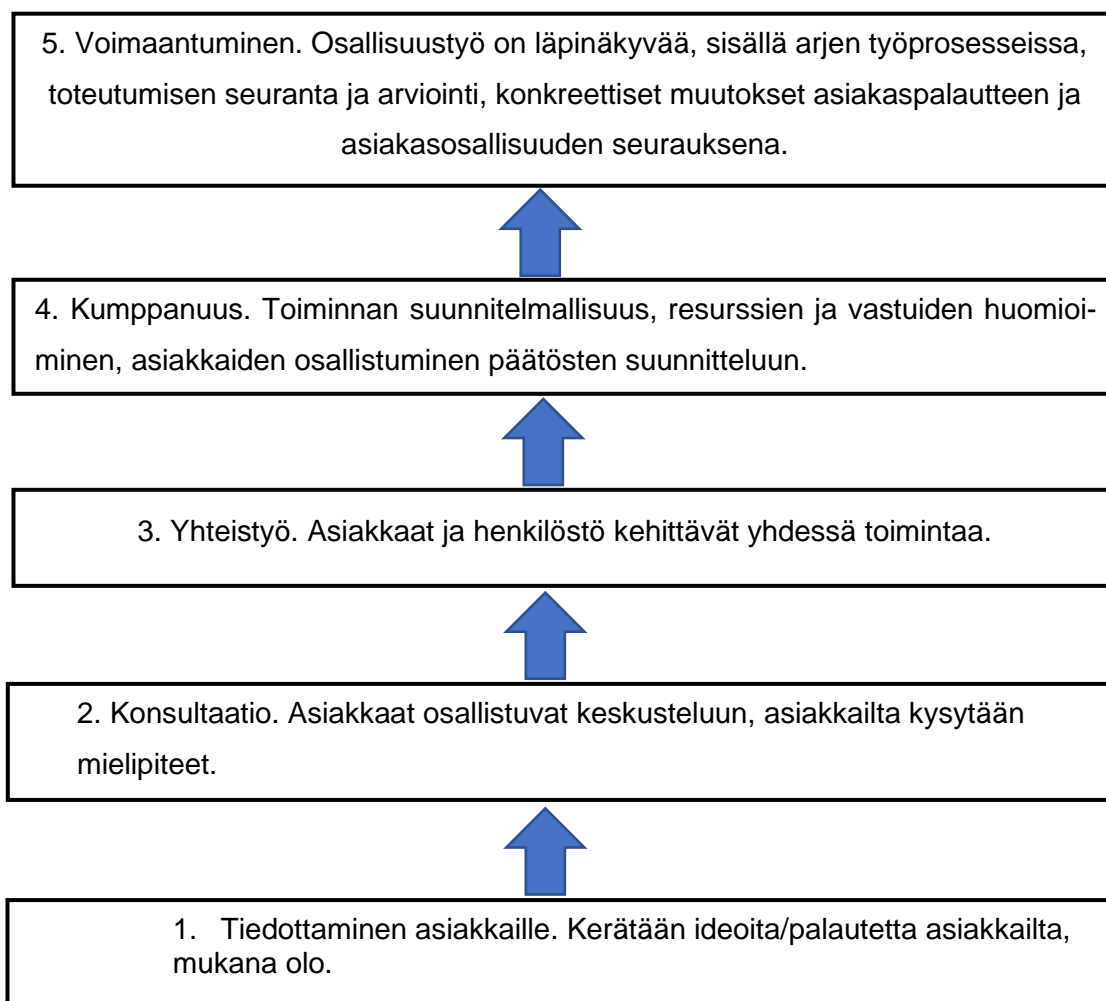
Juhlapäivä oli onnistunut ja paikalla oli runsaasti asiakkaidemme läheisiä ja avustajia. Vieraina oli myös meidän yhteistyökumppaneitamme sekä entisiä työntekijöitä. Juhlissa näkyi, kuinka kaikki nauttivat yhdessä olosta ja rennosta tunnelmassa. Ulkona järjestetty juhla mahdollisti myös sen, ettei työntekijöiden tarvinnut käyttää maskeja. Se oli asiakkaillemme tärkeää, sillä olemme usein

saaneet heiltä palautetta siitä, että meidän hymymme eivät näy maskien takaa.

8.3 Osallisuusmallin rakentaminen

Juhlat saivat hyvää palautetta asiakkailta, heidän läheisiltään sekä entisiltä työntekijöiltä. Osallistujat kertoivat avoimesti kokemuksiaan ja ajatuksiaan juhlista. Palaute tuli spontaanisti arjen keskellä eri tilanteissa, joten erillistä palautekyselyä ei sen vuoksi toteutettu. Asiakkaiden läheisiltä tuli palautetta juhlan aikana ja sen jälkeen suullisesti. He antoivat palautetta myös puhelinkeskusteluissa, joita käytiin myöhemmin juhlien jälkeen muissa asioissa. Asiakkailta ja työntekijöiltä palautetta tuli suullisesti sekä juhlissa, että juhlien jälkeen. Kirjasin ylös palautteet, palautetta kirjattiin myös säätiön omaan asiakastietojärjestelmään. Juhlien ohjelmaa, tarjoiluja ja tunnelmaa kehuttiin paljon. Yhdessä tekeminen innosti monia ja vastaavanlaisia tai pienempiä tapahtumia toivottiin lisää tulevaisuudessakin. Juhlien ja palautteen keräämisen jälkeen luotiin osallisuusmalli kehittämispilottiin pohjautuen.

Osallisuustyön kehittämistoiminnassa on oleellista arvioida myös osallisuuden ja osallistumisen toteutumista. Toimintamalleja osallisuuden ja osallistumisen mahdollistamiseksi on tarjolla runsaasti, ja niitä voidaan muokata sopimaan erilaisille asiakkaille sekä erilaisiin ympäristöihin sopivaksi. Usein sovelletaan jo kehiteltyä menetelmää sopimaan tiettyyn tarkoitukseen. (Vrt. Koivisto ym. 2018, 22.) Opinnäytetyön prosessin loppupuolella huomasin, että tässäkin prosessissa oli käytössä ennestään tuttu menetelmä, jossa osallisuutta voidaan tarkastella osallisuuden tasojen tai osallisuuden portaiden kautta. Kuvassa 2 osallisuuden tasot on kuvattu alhaalta ylöspäin.

Kuva 2. Osallisuuden tasot (Hintsala & Nygård 2019; innokylä.fi. 2017 mukailten)

Ensimmäisellä eli alimmalla tasolla asiakkaiden osallistuminen on sitä, että asiakkaita tiedotetaan asioista ja heiltä kerätään ideoita ja/tai palautetta. Toisella tasolla osallisuus hieman kasvaa ja asiakkaat osallistuvat edellisen tason lisäksi keskusteluun ja tuovat mielipiteensä esille. Kolmannella tasolla tapahtuu aitoa yhteistyötä, jossa asiakkaat ja henkilöstö kehittävät yhdessä toimintaa. Neljännellä tasolla osallisuus on jo melko suurta ja koetaan kumppanuutta. Toiminta on suunnitelmallista, siinä on huomioitu resurssit sekä vastuut ja asiakkaat osallistuvat päätösten suunnitteluun. Korkein eli viides taso on voimaantumisen taso. Osallisuustyö kuuluu arjen työprosesseihin ja sitä seurataan ja arvioidaan. Asiakaspalautteen ja asiakasosallisuuden seurauksena tapahtuu konkreettisia muutoksia. (Vrt. Hintsala & Nygård 2019, 14; innokylä.fi. 2017.)

Taulukkoon 3 keräsin opinnäytetyön eri prosessin vaiheet ja niiden tarkoituksen Salosen ym. (2017) mukaan. Lisäksi pohdin kunkin vaiheen kohdalla,

mille osallisuuden tasolle (vrt. Hintsala & Nygård 2019) päästiin ja mitä keinoja tai menetelmiä kyseisessä vaiheessa käytettiin.

Taulukko 3. Mallin rakentaminen. Prosessin vaiheet ja tarkoitus, sekä toteutunut osallisuuden taso ja käytetyt menetelmä.

AIKA	VAIHEET	TARKOITUS	OSALLISUUDEN TASO	KEINOT, MITÄ MENETELMIÄ KÄYTETTIIN
Huhtikuu	1.Tarve	Prosessin alkuun saattaminen	Tiedottaminen	Kokoukset
Huhtikuu	2.Ideointi	Ideoiden kerääminen	Konsultaatio	Yhteisökokoukset, kahdenkeskiset keskustelut, sosiaalinen tarina
Huhtikuu	3.Suunnittelu, organisointi	Mielipiteiden kerääminen	Yhteistyö	Yhteisökokoukset, kahdenkeskiset keskustelut, kuvat, sosiaalinen tarina
Toukokuu	4.Käytännön toteutus	Juhlien valmistelua	Kumppanuus	Asiakkaiden osallistuminen toimintakeskuksen päivätoiminnassa juhla valmisteluihin
Kesäkuu	5.Väliarviointi	Tilannekatsaus	Tiedottaminen	Kokoukset
Heinäkuu	6.Käytännön toteutus	Juhlien valmistelua	Yhteistyö	Yhteisökokoukset, kuvakortit, tekstikortit
Elokuu	6.Käytännön toteutus	Juhlien valmistelua	Kumppanuus	Asiakkaiden osallistuminen toimintakeskuksen päivätoiminnassa juhla valmisteluihin
Elokuu	7.Väliarviointi	Tilannekatsaus, budjetti, ohjelma	Tiedottaminen	Kokoukset
Elokuu	8.Tuotos	Juhlat	Voimaantuminen	Juhlat toteutettiin yhteistyössä asiakkaiden kanssa heidän toiveidensa mukaisesti, asiakkaat olivat mukana suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa
Syyskuu	9.Arviointi	Miten onnistuimme	Kumppanuus	Yhteisökokoukset, keskustelut, kuvakortit
	10.Levittäminen	Mallin juurruttaminen		

Opinnäytetyön prosessi alkoi tarpeesta järjestää juhlat asiakkaiden osallisuutta tukien. Ensimmäisessä vaiheessa olimme osallisuuden tasolla 1, eli tiedottamisen tasolla. Prosessi jatkui juhlaideoiden keräämisellä ja tässä vai-

heessa (vaihe 2) pääsimme konsultaation tasolle. Suunnittelun ja organisoinnin vaiheessa (vaihe 3) pääsimme osallisuudessa yhteistyön tasolle. Käytännön toteutusta (vaiheet 4 ja 6) ja väliarviointia (vaiheet 5 ja 7) teimme pitkän prosessin vuorotellen. Väliarvioinnin vaiheissa olimme tiedottamisen tasolla, mutta käytännön toteutuksessa pääsimme parhaimmillaan kumppanuuden tasolle eli tasolle 4. Varsinainen tuotos (vaihe 8), eli juhlat olivat koko prosessin kohokohta ja siinä osallisuus oli korkeimmalla tasolla eli pääsimme siinä voimaantumisen tasolle. Arvioinnissa (vaihe 9) pääsimme kumppanuuden tasolle. Vaihe 10 eli levittäminen alkaa tämän opinnäytetyön valmistumisen myötä.

Koko prosessin ajan arviointia tehtiin arjessa paljon, vaikka varsinaista aineistonkeruuta ei siitä tehty. Arviointia tapahtui yhteisissä keskusteluissa erilaisissa yhteisökokouksissa arjen keskellä. Kurjen (2000, 120–121) mukaan ei ole mitään tiettyä kaavaa, jonka mukaan innostamisen projektin suunnittelun tulisi edetä. Projektin organisoinnin, tavoitteiden asettamisen ja toiminnan suuntaamisen helpottamiseksi voidaan määritellä vaiheita, joiden pohjalta voidaan määritellä tietyt toiminnot ja asettaa arvioinnin kriteerit. Projektin lähtökohtana on, että ennen suunnittelua on tiedossa perustelut, tavoitteet, välitavoitteet sekä aika ja paikka. Sosiokulttuurisen innostamisen projektin avulla tulisi herätellä ja kehittää ihmisen yksilöllistä vahvuutta ja kypsyyttä sekä kehittää kykyä toimia toisten ihmisten kanssa yhdessä niin, että toiminta johtaa kaikille yhteiseen projektiin. Projektissa työskennellään ja päätetään asioista ryhmänä ja konfliktit ratkaistaan yhdessä dialogin avulla.

8.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja juurruttamissuunnitelma

Juhlien jälkeen koko prosessia ja juhlien onnistumista on arvioitu myös osallisuuden näkökulmasta asiakkaiden ja henkilöstön kanssa yhteisissä palaverissa sekä arjen tilanteissa. Tarkoituksena on, että jatkossakin asiakkaiden osallisuuteen kiinnitetään vahvasti huomioita ja sitä myös kehitetään koko ajan. Aihetta käsitellään tulevaisuudessa henkilöstöpalaverissa ja asiakkaiden kanssa yhteisö- ja asukaskokouksessa säännöllisesti, esimerkiksi kaksi kertaa vuodessa. Palaverimuistioon kirjataan kokouksen sisältö ja se, miten osallisuuden toteutumista on arvioitu. Arvioinnin apuna voi käyttää asiakkailta saa-

tua palautetta, jota kerätään jatkuvasti asiakastietojärjestelmään sekä palaverimuistioihin. Arvioinnin apuna voi käyttää myös Innokylän (2020) arviointimitaria, joka on opinnäytetyöni liitteenä (liite 3).

Asiakkaiden osallisuuden arvioinnin voisi liittää osana yksiköiden vuosikelloa, jolloin sitä tulisi arvioida säännöllisesti. Asiakasosallisuus voisi olla yksi vastuualue tai sisällyttää jo olemassa olevaan vastuualueeseen, esimerkiksi IMO- eli itsemääräämisoikeusvastaavalle. IMO-vastaavan vastuualueeseen kuuluu yksikön asiakkaiden itsemääräämisoikeuden toteutumisen seuranta ja siihen liittyvät asiat.

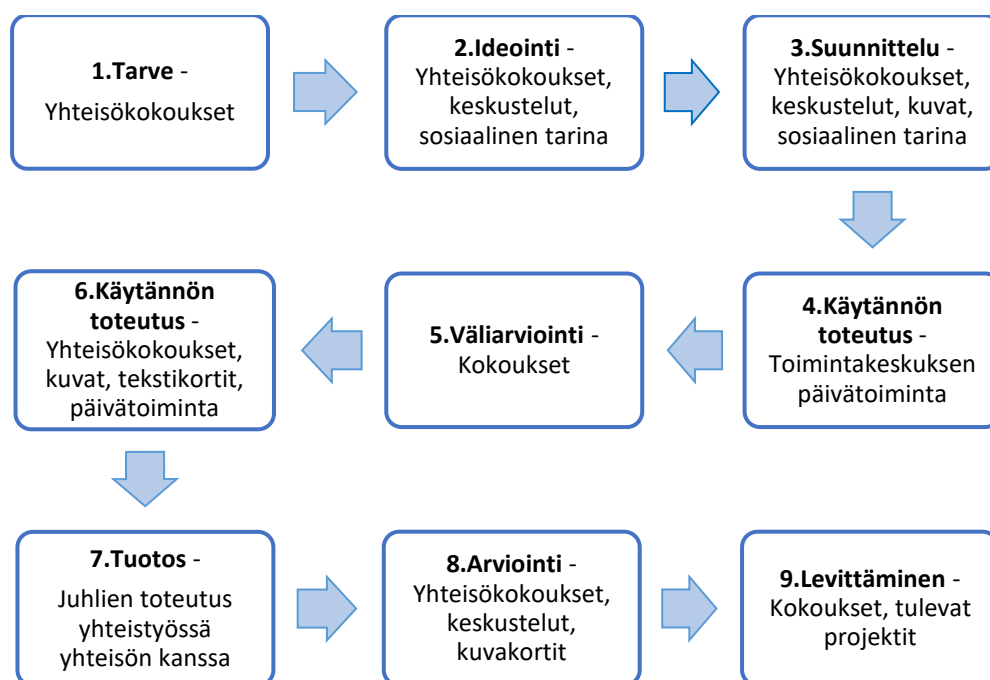
Aiheeseen palataan tulevissa kokouksissa. Henkilöstön ja esihenkilöiden kanssa on keskusteltava suunnitelman realistisuudesta ja yhdessä sovittava toteutettavista toimenpiteistä sekä aikataulusta. Tämä voisi olla esimerkiksi yksi kehittämispäivän aiheista. Henkilöstön yhteinen kehittämispäivä toteutuu vuosittain. Asiakkaiden kanssa aihetta voidaan käsitellä tulevissa yhteisökokouksissa ja palautetta heiltä voidaan kerätä samassa yhteydessä.

9 TUOTOS JA TULOKSET

Palaute juhlista oli positiivista ja spontaania. Asiakastietojärjestelmään palautteita oli kirjattu yhteensä neljä kappaletta ja yleisraportointiin yhteensä kuusi kappaletta. Lisäksi 12:ssa asiakaskertomuksen kirjauksessa oli mainittu, että asiakkaat olivat nauttineet juhlista, tarjoilut olivat olleet hyviä, hattara oli maistunut hyvältä tai musiikki oli kivaa. Kirjatut palautteet olivat pääasiassa asiakkailta tai heidän läheisiltään. Myös asiakkaiden ja työntekijöiden suullisesti kertomat palautteet olivat positiivisia. Kehuja saivat juhlaohjelma, tarjoilut sekä tunnelma. Yhden palautteen mukaan juhlat olivat ”meidännäköiset”, mikä kuvaa hyvin sitä, että juhlia on todellakin suunniteltu ja toteutettu yhteistyössä asiakkaiden kanssa.

Tässä opinnäytetyössä osallisuuden toteutumisessa pääsimme parhaimmillaan voimaantumisen tasolle (kuva 2, sivu 24). Tämä taso saavutettiin juhlapäivänä, joka oli koko prosessin kohokohta niin asiakkaillemme kuin myös muille osallistujille. Kaikki halukkaat yhteisön jäsenet osallistuivat juhlien jär-

jestelyihin ja toteutukseen, kukin omien voimavarojen ja kiinnostuksen kohteiden mukaan. Osallisuuden tasojen (kuva 2) sekä taulukon 3 pohjalta olen tehnyt mallin osallisuusprojektista, joka on nähtävillä kuvassa 3. Mallia voi soveltaa niin isompiin kuin pienempiinkin projekteihin. Pienemmissä tai lyhyempikestoissa projekteissa väliarviointia ei välttämättä tarvita, mutta isommissa ja pitkäkestoisemmissa se on mielestäni tarpeen, kerran tai useammin, jotta koko prosessin ajan on selkeä käsitys siitä, miten prosessi etenee ja miten siinä tulee edetä.

Kuva 3. Malli osallisuusprojektista ja osallisuutta tukevista menetelmistä opinnäytetyön pilotti-projektiin perustuen.

Mallissa on nähtävillä, että käytännön toteutus ja arviointi vuorottelevat, ja voivat tapahtua myös yhtäaikaisesti. Projektin tavoite, kohdejoukko ja aikataulu asettavat raamit muille toiminnolle. Kun projektin toteuttamiseen osallistuu iso joukko ihmisiä, on arviointi tärkeässä roolissa, jotta pysytään sovituissa raameissa. On hyvä pysähtyä myös kesken projektin pohtimaan, vastaako tarkoitus tavoitetta vai onko tarvetta muuttaa jotakin projektin sisältöä vastaamaan paremmin tarkoitustaan.

Tästä pilotista saamani tiedon perusteella osallisuuden taso oli sitä korkeampi, mitä enemmän asiakkaat konkreettisesti saivat osallistua juhla järjestelyihin. Osallistuminen ja oman osaamisen näyttäminen on osallisuuden toteutumisen

kannalta tärkeää (vrt. Koivisto ym. 2018, 21). Käytännön toteutuksen vaiheissa asiakkaat pääsivät hyödyntämään kädentaitojaan ja luovuuttaan esimerkiksi askartelemalla koristeita juhliin yhdessä toisten asiakkaiden ja ohjaajien kanssa.

Kaikissa osallisuusprojektin vaiheissa on hyvä käyttää kommunikaatiota tukevia menetelmiä, kuten kuvia ja sosiaalista tarinaa, asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan, jotta jokaisella on yhtäläiset mahdollisuudet tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Säätiön toimintatapoihin vakiintuneet erilaiset yhteisökokoukset ovat erinomainen keino kerätä asiakkaiden toiveita ja ideoita sekä suunnitella yhteistä toimintaa. Yhteistyön taso on siis toteutettavissa arjessa eikä vaadi palvelukodin ja toimintakeskuksen ohjaajien näkökulmasta suuria ponnisteluja. Jotta päästään seuraavalle, eli kumppanuuden tasolle, on tärkeää aito kohtaaminen ja dialoginen vuorovaikutus sekä sitä kautta kokemus yhteisöön kuulumisesta ja kuulluksi tulemisesta (vrt. Kari ym. 2020, 125–132). Tämäkin toteutuu, kun asiakkaat otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun ja päätösten tekoon. Päivätoiminnassa yhdessä tekeminen toteutuu luonnollisesti päivittäin.

Pilotin myötä konkretisoitui se, että arkityön ohella on mahdollista suunnitella ja toteuttaa erilaisia tapahtumia, kun resurssit ja vastuut on selvillä, sekä kaikilla on yhteinen tahtotila. Monet osallisuustoimet ovat toteutettavissa luonnollisissa tilanteissa arjen toiminnoissa. Jotta osallisuutta voidaan entisestään nostaa korkeammalle tasolle, on yhdessä tekeminen avain asemassa. Asiakkaiden mukaan ottaminen niin arkisiin askareisiin, kuin tapahtumien suunnitteluun ja toteutukseen, mahdollistaa mahdollisimman korkean osallisuuden tason toteutumisen.

10 POHDINTA

10.1 Tuotoksen ja tulosten pohdintaa

Havaintojeni ja asiakkaiden sekä henkilöstön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta näyttäytyi, että opinnäytetyön toiminnallinen osuus tuki vahvasti yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Yhteinen projekti oli mieleinen ja toivottu. Prosessin myötä tutustuin Living Lab -toimintamalliin, joka mielestäni sopii hyvin kehitysvammatyöhön sekä Savas-Säätiön kehittämistoimintaan. Pilotin myötä synty-

nyt osallisuusmalli toimii hyvänä runkona muihinkin yhdessä toteutettaviin projekteihin ja tapahtumiin. Mallin mukaiset yhteisökokoukset, dialoginen ja avoin keskustelu ja yhdessä tekeminen ovat myös Savas-Säätiön arvojen mukaista toimintaa. Sosiaalipedagoginen yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukeva ja kehittävä toiminta vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Se myös mahdollistaa jatkuvan kehittämistyön yhdessä. Erilaisia projekteja toteutettaessa voidaan kokeilla erilaisia uusiakin menetelmiä ja testata niiden toimivuutta käytännössä.

Luomalla fyysisiä tai virtuaalisia tiloja ja olosuhteita edistetään asiakkaiden osallisuutta vaikuttamisen prosesseissa. Sitä kautta voidaan toteuttaa asiakkaiden osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa erilaisissa prosesseissa. Usein menetelmänä on keskustelu. Keskustelun avulla voidaan kerätä palvelujen ja palvelujärjestelmän kehittämisen tueksi asiakaskokemuksia, mielipiteitä ja palautetta. Osallisuustyöskentely voi olla myös konkreettisempaa ja pitkäjänteisempää osallistumista suunnitteluun ja työskentelyyn. Keskeisiä osallisuuden elementtejä ovat yhdessä olo, keskustelut, yhdessä ideoiminen, samankaltaisten kokemusten jakaminen, vertaistuki ja yhteisyys. On tärkeää tulla kuulluksi ja kokea tulevansa arvostetuksi. (Koivisto ym. 2018, 4, 21.)

Sosiokulttuurinen innostaminen sisältää aktiviteettien lisäksi suunniteltua ja päämäärätietoista toimintaa sekä arviointia. Innostaminen käytännössä yhdistää teorian ja käytännön vuorovaikutukselliseksi kehäksi. Innostaminen koostuu seitsemästä elementistä, niitä ovat tekeminen, osallistujat, aika, instituutio, sosiaalinen suhde, strategia ja filosofia. (Acosta s.a., 2; Gillet`ä mukailten Kurki 2000, 65; 73–76.)

Tekeminen ilmenee tietoisuuden heräämisinä toiminnan kautta, yhdessä tekemistä ja muutoksen aikaansaamista. Juhlien järjestämisellä oli myös syvempi merkitys yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden näkökulmasta. Prosessi mahdollisti kokemuksellisen oppimisen osallistujille, joita ovat kaikki yhteisön jäsenet. Prosessia toteutettiin alusta saakka yhteistyössä koko yhteisön kanssa huomioiden juhlien toteutuksen aikataulu. (Vrt. Kurki 2000, 19–21, 24–26, 74.)

Sosiaalikulttuurisen toiminnan juridispoliittinen tausta (instituutio) kuumassa maailmassa toteutui, kun muokattiin ja rakennettiin uusia käytäntöjä. Sosiaalinen suhde ja sosiaalisuus rakentuu prosessissa sekä ryhmän sisällä, että suhteessa ulkopuolisiin. Jokainen on ainutlaatuinen persoona yhteisössään. Spontaanius ja luonnollinen vapaaehtoisuus näkyvät sosiaalisissa suhteissa. Strategia taas tarkoittaa keinojen sopeuttamista tavoitteiden saavuttamiseksi ja prosessissa etsitäänkin toimivia keinoja osallisuuden kehittämistyöhön. Toiminnan taustalla on filosofia, jonka mukaan käytäntö on toiminnan ja aktiiviteettien lisäksi jatkuvaa vuoropuhelua teorian ja toiminnan välillä. (Ks. myös Kurki 2000, 74–76.)

Valinnoilla ja ohjauksella on merkitystä omaa sosiaalista hoitoa ja tukea suunnitteleville kehitysvammaisille ihmisille. Englannissa tehdyn empiirisen tutkimuksen mukaan tutkimukseen osallistuneet olivat huolissaan ja epävarmoja, jos eivät saaneet kehuja tai rohkaisuja päätöksenteon tueksi, kun taas niitä saadessaan he olivat luottavaisia. Vaikka osallistujilla oli kommunikointivaikeuksia, he pystyivät silti tuomaan esille oman persoonallisuutensa ja omat kiinnostuksen kohteensa. Ohjaajan on tärkeä kunnioittaa jokapäiväisiä, kehitysvammaisille tärkeitä pieniä arjen valintoja. (Williams & Porter 2017, 11–13, 21.) Kyseinen tutkimus sekä tämä opinnäytetyö vahvistavat myös omaa käsitystäni siitä, kuinka tärkeää ohjaajan, avustajan tai muun läheisen ihmisen antama tuki ja rohkaisu on kehitysvammaiselle henkilölle.

10.2 Käytettyjen menetelmien arviointia

Erilaiset kokoukset ja palaverit olivat merkittävä osa juhlasuunnitelua. Vaikka suunnittelupalaverit eivät toteutuneet suunnitelmien mukaan, puhuttiin juhlista ja juhla järjestelyistä yhteisöpalavereissa ja viikkoinfoissa sekä asukaskokouksissa säännöllisesti. Kokoukset ovat vakiintuneet hyvin toimintakeskuksen ja palvelukodin käytäntöihin ja ne ovat luonnollinen tapa keskustella yhteisistä asioista. Juhlien sisältö suunniteltiin asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Käytännön järjestelyt olivat pääasiassa ohjaajien ja esihenkilöiden vastuulla, mutta asiakkaat osallistuivat myös järjestelyihin, kuten kutsukorttien ja juhlakoristeiden askarteluun sekä juhlaohjelman toteutukseen. Juhlissa kaksi asiakasta osallistui juhlapuheeseen näyttämällä kuvakortteja, joiden avulla havainnollistettiin mistä puhuttiin. Toimintakeskuksen Tuike & Kimallus -tanssiryhmä esitti

kaksi tanssiesitystä. Tanssiryhmä koostuu toimintakeskuksen asiakkaista ja ohjaajista.

Kuvien ja sosiaalisen tarinan käyttö on ollut hyödyllistä koko prosessin ajan. Kuvien avulla asiakkaat pystyivät näyttämään ja kertomaan, mitä ideoita he halusivat juhlassa toteutuvan. Kuvien avulla vaihtoehdot pysyivät paremmin mielessä ja ne helpottivat valintojen ja päätösten tekemisessä. Samoja kuvia käytettiin myös myöhemmin, kun juhlien suunnittelemisen edistymisestä kerrottiin muille asiakkaille asukaskokouksessa. Kuvakortteja voidaan käyttää myös apuna arjen valinnoissa. Kuvakortteja on myös helppo tehdä lisää asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Käytetyistä menetelmistä keskustelut ja palaverit ovat keskustelua edistäviä menetelmiä ja ne olivat käytössä prosessin eri vaiheissa. Kuvat ja sosiaalinen tarina ovat konkreettisia, silmillä nähtäviä ja ne havainnollistavat asioiden merkitystä. Menetelminä kuvat ja sosiaalinen tarina ovat esittäviä. Päivätoiminta menetelmänä tai keinona on osallistavaa yhdessä tekemistä. (Vrt. Salonen ym. 2017, 55.) Kahdenkeskiset keskustelut asiakkaan kanssa ovat olleet hyödyllisiä tilanteissa, joissa asiakas ei halua osallistua yhteisiin kokouksiin, vaan keskustelee mieluummin tilanteessa, joka on rauhoitettu muilta ärsykkeiltä, kuten ääniltä ja melulta.

Prosessin aikana pohdimme työryhmässä paljon, kuinka lisätä asiakkaiden osallisuutta. Eräs kuulo- ja näkövammaisen asiakas ei kommunikoi puheella, mutta hän osaa viittoa sekä lukea ja kirjoittaa. Joitakin tukiviittomia käytämme arjessa hänen kanssaan, mutta monimutkaisten lauseiden viittominen on vaikeaa. Kokouksissa olen ottanut tavaksi kirjoittaa hänelle asiat, joista keskustelimme. Siitä kehittyi työryhmässä idea valmiille tekstikortteille, joita voi hyödyntää hänen kanssaan. Teimme tekstikortteja kysymyksistä ja asioista, joita kokouksissa usein käytetään. Niistä on ollut jonkin verran apua, mutta lisäksi täytyy myös jatkaa asioiden kirjoittamista paperille, koska kaikkea asiasisältöä ei voi täysin ennakoida. Tulkin käyttämisestä olemme myös pohtineet ja sitä on aiemmin kokeiltu. Tulkki palvelee asiakasta joissakin tilanteissa hyvin, kuten lääkärikäynneillä, joiden ajankohta on tarkkaan sovittu ennalta, mutta palvelukodin viikkoinfo ja asukaskokous pidetään vaihtelevasti eri kellon aikaan, joten tulkin tilaaminen ja sen saaminen palvelukodin elävään ja vaihtelevaan arkeen

on haastavaa. Asiakas ei myöskään aina jaksaa kuunnella tulkkia tai olla koko aikaa kokouksessa mukana, joten näkemyksemme ja kokemuksemme mukaan, se ei palvele asiakasta parhaalla mahdollisella tavalla.

Toimintakeskuksessa muutamilla asiakkailla on käytössä oma kommunikaattori, joka helpottaa asiakkaan ja ohjaajan välistä kommunikointia. Kommunikaattori lisää myös asiakkaan mahdollisuuksia ilmaista omia toiveitaan ja ajatuksiaan monipuolisemmin. Toiveissa on, että saisimme sellaisen käyttöön myös palvelukodin asukkaalle.

Sosiaaliset tarinat ovat erittäin hyvä keino tehostaa luetun tai kerrotun asian ymmärtämistä kehitysvammaiselle henkilölle. Niiden tekeminen Boardmaker ohjelman avulla on helppoa ja nopeaa. Meidän yksiköiden Boardmaker-ohjelmisto oli vanhentunut, joten en voinut sitä hyödyntää tässä projektissa. Jouduin tekemään käyttämäni sosiaaliset tarinat itse etsimällä sopivat kuvat Pappunetistä ja liittämällä ne haluttuun tekstiin. Tämä oli työlästä ja aikaa vievää, joten käytin sosiaalista tarinaa vain projektin alussa.

Sosiokulttuurinen innostaminen itsessään on Kurjen (2022) mukaan menetelmä. Käytetyt menetelmät ja mallit tulee olla sovellettavissa kullekin kohderyhmälle sopivaksi, sillä useinkaan niitä ei voida sellaisenaan käyttää sosiokulttuurisen hengen mukaisesti.

10.3 Eettisyys ja luotettavuus

Olen tutustunut opinnäytetyön eettisiin ohjeisiin ja opiskelijan muistilistaan. Opinnäytetyöprosessin kautta opiskelijan asiantuntijuus, ammatillinen kehittyminen ja työelämätaidot lisääntyvät. Prosessissa keskeisenä toimijana on opiskelija. (Vrt. Arene ry 2019, 14,17,24; Kananen 2014, 11.)

Olen noudattanut opinnäytetyössäni eettisiä sääntöjä, joiden mukaan tavoitteiden tulee olla korkean moraalien mukaisia ja työ on tehty rehellisesti, huolellisesti, tarkkaavaisesti sekä käytäntöä hyödyttävästi. Kehittämistyössä mukana olevien ihmisten tulee tietää, mitä kehitetään, mikä on toiminnan kohde ja tavoite, sekä mikä kenenkin rooli kehittämissä on. Kehittämissä vaatii rehell-

lisyyttä ja avoimuutta. Olen myös selvittänyt prosessiin liittyvät vastuut ja velvollisuudet. (Ojasalo ym. 2014, 48–49; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Tutkimuslupaa (liite 4) hain organisaation palvelujohtajalta. Olen tiedottanut yhteisön jäseniä opinnäytetyön tekemisestä informaatiokirjeellä (liite 5). Koska en kerännyt mitään henkilötietoja, ei suostumuslomaketta ja tietosuojailmoitusta tarvinnut tehdä, vaan asiasta informointi riitti.

Tuttu työympäristö ja tutut asiakkaat sekä kollegat ovat opinnäytetyössäni sekä etu että haitta. Tutussa ympäristössä toimijat ovat työnsä parhaita asiantuntijoita ja erilaisia toimintamalleja on helpompi testata. Opinnäytetyö on tiukasti sidoksissa käytäntöön ja se tukee yhteisön muutosprosesseja demokraattisesti, se myös vahvistaa ajatusta jatkuvasta oppimisesta ja sopeutumisesta jatkuvasti muuttuvaan ympäristöön. Myös tiimityöskentely ja itseohjautuvuus lisääntyvät, kun työntekijöille annetaan vastuuta. Toisaalta tuttu työympäristö voi estää näkemästä asioita uudesta näkökulmasta ja tutkijan roolissa toimivan työntekijän uskottavuus ja osaaminen voidaan kyseenalaistaa. Työyhteisöltä sekä esimiehiltä vaaditaan kypsyyttä. (Vrt. Kananen 2014, 138–139.)

Kehittämistyön luotettavuutta on vaikeaa arvioida sen luonteen ja muutoksen tavoittelun vuoksi (Vrt. Kananen 2014, 125). Opinnäytetyön luotettavuutta haastaa myös minun oma subjektiivinen asemani ja sen vaikutus saatuun palautteeseen. Lisäksi se, ettei palautetta kerätty systemaattisesti, on voinut vaikuttaa palautteen sisältöön. Palautekysely juhlista olisi ollut hyvä tehdä, mutta koska idea siitä tuli vasta juhlien jälkeen, ei sen toteuttaminen ollut enää mielekästä ja tarkoituksen mukaista. Monelle vastaajalle asiayhteys olisi voinut jäädä epäselväksi. Suullisesti annettu palaute oli positiivista, mutta kirjallisen palautteen kautta olisimme voineet saada arvokasta tietoa siitä, mikä ei miellyttänyt sekä hyviä kehittämisideoita tuleviin tapahtumiin.

Käytin opinnäytetyöni pohjana tutkimus- ja teorian tietoa sekä menetelmäkirjallisuutta aiheeseen liittyen. Olen dokumentoinut kaikki vaiheet ja peilannut käytännön toteutusta teoriaan ja tutkimustietoon. Jatkuva dokumentointi on oleellinen osa opinnäytetyötä, sillä jälkikäteen asioiden muistaminen on vaikeaa. Tutkijan on osattava olla objektiivinen, sillä tutkimusaineistoa voi helposti muokata niin, että se tukee tutkimustuloksia. (Vrt. Kananen 2014, 154–155.)

10.4 Jatkokehitysideat

Kuvien käyttöä tulee ehdottomasti lisätä erilaisissa arjen tilanteissa. Kuvia tarvitseville asiakkaille voisi tehdä omat kansiot, joissa on sellaisia kuvia, joista kyseinen asiakas hyötyy. Lisäksi sosiaaliset tarinat ovat helppo ja tehokas tapa kertoa asiakkaille tärkeistä asioista. Boardmaker -ohjelmiston päivitys ja sen tehokas käyttöönotto tulisi toteuttaa mahdollisimman pian, jotta saamme hyödynnettyä sitä asiakastyössä. Sosiaalisia tarinoita voidaan hyödyntää erilaisissa yhteisökokouksissa, uusissa tilanteissa sekä kerrottaessa tulevista tapahtumista.

Vuoden juhlapäivistä ja tiedossa olevista tulevista tapahtumista voisi tehdä oman vuosikellon. Tätä juhluvuosikelloa voidaan hyödyntää, kun suunnitellaan yhdessä asiakkaiden kanssa, mitä juhlapäiviä he haluavat juhlistaa ja miten. Juhluvuosikelloa voidaan hyödyntää vuodesta toiseen.

Projektin aikana palvelukodin henkilöstön kesken tuli ajatus ideapankista, johon voisi kerätä ideoita osallisuutta tukeviin hetkiin ja tuokioihin. Näitä ideoita voisi käyttää oman kiinnostuksen ja osaamisen mukaan yhden, kahden tai useamman asiakkaan kanssa yhteisissä hetkissä arjen keskellä. Tuokiot voivat olla esimerkiksi loruttelua, laulamista, leipomista tai askartelua. Ajatuksena on, että siinä olisi mahdollisimman paljon erilaisia ideoita, jotta niitä voidaan valita myös sen mukaan, paljonko aikaa on kulloinkin käytettävissä tuokion toteuttamiseen. Ideapankki on työn alla, työstämme sitä pikkuhiljaa työn lomassa.

Kehitysvammaisten osallisuustyötä voisi tutkia lisää ja olisi mielenkiintoista selvittää sitä, mitä kaikkia menetelmiä käytetään vaikeasti kehitysvammaisten osallisuuden toteutumiseksi sekä mikä on omaisten tai avustajien rooli osallisuuden toteutumisessa. Aiheesta voisi tehdä myös kirjallisuuskatsauksen. Osallisuuden toteutumista voisi tutkia myös korona-ajan jälkeen. Tutkimuksen kohteena voisi olla koronarajoitusten poistumisen vaikutukset kehitysvammaisten osallisuuteen ja heidän kokemuksiinsa osallisuuden toteutumisesta. Lisäksi voisi tutkia miten kehitysvammaiset ovat itse kokeneet rajoitukset ja rajoitusten poistumisen sekä niiden tuomat muutokset.

10.5 Opinnäytetyön prosessin toteutuminen

Pitkään jatkunut koronapandemia sai minut pohtimaan, miten moni asia on muuttunut omassa työssäni sekä asiakkaiden arjessa. Havahduin siihen, kuinka sosiaaliset kontaktit ovat vähentyneet meillä kaikilla. Toisaalta korona-aika lisäsi palvelukodin asukkaiden keskinäistä vuorovaikutusta ja yhdessä oloa ja asukkaat viettivät entistä enemmän aikaa yhteisissä tiloissa toisten asukkaiden seurassa. Huomasin, että asukkaat kaipaavat yhdessä oloa ja yhdessä tekemistä.

Opinnäytetyö antoi hyvän tilaisuuden paneutua aiheeseen tarkemmin ja halusin kehittää yhdessä työyhteisön kanssa meidän osallisuustyötämme. Projektin aikana huomasin, että Savas-Säätiöllä on olemassa osallisuustyöhön paljon hyviä käytänteitä ja toimintamalleja, joten jouduin pohtimaan ja tarkentamaan opinnäytetyöni tavoitetta ja tarkoitusta uudelleen prosessin aikana. Ymmärsin, että osallisuustyöhön liittyviä käytänteitä on syytä vahvistaa ja niiden käyttöä täytyy tehostaa entisestään.

Tässä opinnäytetyössä keskiössä oli erilaiset yhteisökokoukset niin asiakkaiden kuin henkilöstönkin kanssa. Keskustelujen, vuorovaikutuksen ja yhteisen ideoinnin kautta pääsimme tavoiteltuun lopputulokseen eli tuotettiin malli osallisuusprojektista.

Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus koostui Pihkapuiston palvelukodin ja toimintakeskuksen 20-vuotisjuhlista, joiden suunnittelu ja toteutus tehtiin yhdessä asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa. Prosessi oli hyvin antoisa ja mielenkiintoinen. Haasteitakin tuli vastaan, sillä koronatilanne, sairastumiset ja sijaisten vähyys verotti henkilöstön voimavaroja ajoittain. Kevään ja kesän aikana palvelukodin henkilöstöpalavereissa oli vain noin puolet tai vähemmän henkilökunnasta paikalla, tämä toi haasteita yhteisen tekemisen sitouttamiseen. Elokuusta alkaen kokoukset toteutuivat niin, että lähes kaikki ohjaajat olivat paikalla. Se on ehdottoman tärkeää, jotta voidaan keskustella ja sopia yhteisistä asioista sekä tehdä niihin liittyviä päätöksiä. Yhdessä reflektointi lisää myös ammatillista puhetta, yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä sitouttaa tekemään yhteistyötä.

Haasteita prosessin aikana oli myös oman jaksamiseni kanssa. Tiivis opiskelu- ja työtahti veivät veronsa ja kun oli juhlien aika, huomasin olevani todella väsyksissä. Tämä vaikutti myös opinnäytetyön prosessin toteutumiseen niin, etten osannut etukäteen ajatella palautekyselyn tärkeyttä opinnäytetyön kannalta ja se jäi kokonaan tekemättä. Tulevaisuutta ajatellen tämä oli tärkeä oppi ja hyvä kehittämiskohde itselleni.

Haasteista huolimatta, olemme työyhteisönä keskustelleet paljon asiakkaiden osallisuudesta ja siitä, kuinka voimme sitä tukea ja lisätä. Olemme tehonneet palvelukodissa henkilöstön palaverikäytäntöjä ja ne huomioidaan jo työvuorosunnittelussa. Otimme myös kuvakortteja enemmän käyttöön asiakkaiden kanssa toimiessa. Toimintakeskuksessa joillakin asiakkailla on omia kommunikaattoreita ja toivomme, että saisimme sellaisen käyttöön myös palvelukodin puolelle.

Koko prosessissa toteutui monia eri innostamisen muotoja. Yhteistyötä tehtiin kahden eri talon välillä ja yhteisömme pääsi toteuttamaan monenlaisia ilmaisullisia aktiviteetteja. Tämä näkyi erityisesti juhlavalmisteluissa ja juhlissa, joissa yhdistyivät kädentaidot, tanssi, teatteri, musiikki ja visuaalisuus. (Vrt. Kurki 2000, 138–139.) Juhlat olivat meidän yhteisömme näköiset eli värikkäät, iloiset ja hyväntuuliset. Kaikille aisteille löytyi jotakin. Oli musiikkia, teatteria, eläimiä, värejä, saippuakuplia, kasvomaalausta, hattaraa, makkaraa ja täytekkua. Katseltavaa ja kuunneltavaa kaikille. Juhlat onnistuivat erinomaisesti. Niin ohjaajat, asiakkaat, kuin läheisetkin olivat erittäin tyytyväisiä juhlan tunnelmaan sekä ohjelmaan.

Olisi ollut hienoa, jos olisimme saaneet juhlistamme pienen jutun paikallislehtiin eli Länsi-Savoon ja Mikkelin kaupunkilehteen, mutta he peruivat tulonsa vähän ennen juhlia. Ala olisi mielestäni kaivannut positiivista julkisuutta. Se olisi ollut tervetullutta vaihtelua koronakurimuksen, työvoimapulan ja palkkataistelujen rinnalle. Lehtijuttu olisi ollut myös mahdollisuus tuoda esille meidän työemme merkittävyyttä, monipuolista työnkuvaa, asiakkaiden osallisuutta sekä yhdessä tekemistä. Olisimme voineet luoda positiivisempaa kuvaa koko vammaisalasta, ja sitä kautta olisimme voineet vahvistaa yhteisömme osallisuustyön yhteiskunnallista merkitystä.

Asiakkaat olivat spontaanin palautteen perusteella erittäin tyytyväisiä prosessin toteutumiseen. Juhlat olivat heille suuri kohokohta arjen keskellä ja he nauttivat yhdessä tekemisestä ja yhdessä juhlimisesta. Juhlien myötä yhteisössämme tuli ajatus, että yhteisiä pihajuhlia voisi järjestää vaikka joka vuosi.

LÄHTEET

Acosta, F. R. G. s.a. The sociocultural animation. Manual Atalaya de Apoyo a la Gestión Cultural. Observatorio Cultural del Proyecto Atalaya. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://atalayagestioncultural.org/wp-content/uploads/2022/04/7.8_animacion_sociocultural.pdf [viitattu 20.6.2022].

Arene ry 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Päivitetty 9.1.2020. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/> [viitattu 5.4.2022].

Delahaye, S. G., Saleh, S. & Freire, A.D., 2021. Social action in times of crises in the MENA region: Sociocultural community development as a lever of social change. *Revue internationale animation, territoires et pratiques socioculturelles*, (19), 1–14. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://doi.org/10.55765/atps.i19.970> [viitattu 20.6.2022].

Fagerström, J. (toim.) 2014. Kenelle? Teoksessa Kasarminmäki Living Lab. Tampere: Tammerprint Oy, 7–8.

Haapanen, S. & Fagerström, J. 2014. Mitä on Living Lab? Teoksessa Kasarminmäki Living Lab. Tampere: Tammerprint Oy, 17–18.

Heikkanen, S. & Österberg, M. (toim.) 2012. Living Lab ammattikorkeakoulussa. Ammattikorkeakoulujen neloskierre -hanke / HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Vantaa: Multiprint. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/discover?query=Living+Lab+ammattikorkeakoulussa> [viitattu 22.4.2022].

Hintsala, S. & Nygård, M. 2019. Miksi ja miten vammaispalveluja tulee järjestää? Vammaispalvelujen järjestäminen ja hankinta. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/documents/470564/4468386/Miksi+ja+miten+vammaispalveluja+tulee+j%C3%A4rjest%C3%A4%C3%A4+saavutettava+tampere.pdf/f47c3f6e-3949-415e-a529-8e4424a0e2f0> [viitattu 21.10.2022].

Huuhtanen, K. 2012. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät Suomessa. Uudistettu laitos. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opike 2012.

Innokylä.fi. 2020. Arviointimittari. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/arviointimittari> [viitattu 23.5.2022].

Innokylä.fi. 2017. Asiakasosallisuus toimintamalli. Kuvittele ja kokeile. Asiakasosallisuusportaati. WWW-tiedosto. Saatavissa: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/asiakasosallisuus-toimintamalli-asiakkaiden-kokemukset-ja-palaute-otetaan-huomioon/kehittamisen-polku> [viitattu 21.10.2022].

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leeman, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakenta-

massa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 13.6.2022].

Kalcheva, A. 2016. Theoretical and historical aspects of socio-cultural animation. *Trakia Journal of Sciences* 3, 203–206. Saatavissa: <http://www.uni-sz.bg/tsj/Vol.14,%20N%203,%202016/A.Kal4eva.pdf> [viitattu 7.12.2022].

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kari, O., Laakso, S., Niskanen, T. & Seppänen, M. 2020. Vammaistyön käsikirja. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Karkkulainen, M., Ala-Vannesluoma, T., Airaksinen, R., Varonen, H., Kastu, R. & Sipi, S. 2019. Toimii! Hoitajan opas toiminnallisiin menetelmiin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Karkkulainen, M., Ala-Vannesluoma, T., Pirhonen, P., Kastu, R. & Airaksinen, R. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kestilä, L., Jokela, M., Härmä, V. & Rissanen, P. (toim.) 2021. Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, kevät 2021. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 03/2021. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142536/THL_Rap3_2021-Covid-seuranta%20kev%20c3%a4t%202021_f_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y [viitattu 22.4.2022].

Koivisto, J., Isola, A-M. & Lyytikäinen, M. 2018. Osallisuus kuuluu kaikille. Innokylän innovaatiokatsaus. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen työpäpaperi 9/2018. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/136074> [viitattu 21.10.2022].

Kurki, L. 2022. Matkani sosiaalipedagogiseen kasvatustajatteluun. Suomen sosiaalipedagogisen seuran Sosiaalipedagoginen iltapäivä 29.11.2022. Esielmä.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Marrengula, M. L. 2010. Addressing Socio-cultural Animation as Community Based Social Work with Street Children in Maputo, Mozambique. Academic dissertation. University of Tampere Department of Social Work Research Finland. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print Tampere. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66678/978-951-44-8269-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 26.6.2022].

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Papunet.net. 2022. Kuvatyoökalu. Päivitetty 8.4.2022. Saatavilla: <https://papunet.net/materiaalia/kuvatyo%C3%B6kalu>

Raina, L. 2012. Uusi yhteisöllisyys: kasvatusyhteisön rakentamisen ammattitaito. Tampere: Arator Oy.

Ranta, L. & Drake, M. (toim.) 2020. Opi ja kehitä! Digitaalinen Living Lab oppimis- ja innovointiympäristönä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Laurea-julkaisut 139. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/336461/Laurea%20Julkaisut%20139.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

Rissanen, P., Parhiala, K., Kestilä, L., Härmä, V., Honkatukia, J. & Jorma-nainen, V. 2020. COVID-19-epidemian vaikutukset väestön palvelutarpeisiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen – nopea vaikutusarvio. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). Raportti 8/2020. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139694/URN_ISBN_978-952-343-496-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Roivainen, I. & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.) 2016. Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. EU: United Press Global.

Ryyänen, S. 2016. Yhteisöt kasvatuksen, taiteen ja hoivan voimavarana. Yhteisökasvatus näkökulmana yhteisöihin ja yhteistyöhön. Teoksessa Roivainen, I. & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.) Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. EU: United Press Global, 131–143.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf> [viitattu 30.10.2022].

Savas-Säätiö sr. 2022. Joustavia yksilöllisen elämänvaihtoehtoja. WWW-dokumentti. Päivitetty 4.1.2022. Saatavissa: <https://www.savas.fi> [viitattu 13.5.2022].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023. Vammaispalvelujen lainsäädännön uudistaminen. Päivitetty: 13.4.2023. Saatavissa: <https://stm.fi/vammaispalvelulaki> [viitattu 4.5.2023].

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.metropolia.fi/sites/default/files/images/TKI%20ja%20hankkeet/htk_ohje_2012_0.pdf [viitattu 17.6.2022].

Vapalahti, K., Hokkanen, L. & Juhola, J. (2022). Erilaiset taide- ja luontotoimijat innostamassa ja tukemassa osallisuutta. *Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja*. 23(2), 41–70. Saatavissa: <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/122200> [viitattu 19.2.2023].

Williams, V. J., & Porter, S. M. 2017. The Meaning of 'choice and control' for People with Intellectual Disabilities who are Planning their Social Care and Support. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(1), 97–108. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://research-information.bris.ac.uk/ws/files/54362961/Main doc FINAL as accepted.pdf](https://research-information.bris.ac.uk/ws/files/54362961/Main_doc_FINAL_as_accepted.pdf) [viitattu 21.10.2022].

OSALLISUUMALLIN RAKENTAMINEN: KEHITTÄMISPROSESSITAUUKKO

Heli Ursin

PVM	LÄSNÄ	POISSA	AIHE	TULOS
7.4.2022	PK:n esimies TK:n esimies Heli Ursin	1 PK:n ohjaaja 2 TK:n ohjaajaa	Pipu pk:n ja tk:n 20v juhlien 1.suunnittelupalaveri	-juhlal suunniteltu pidettäväksi elo-syyskuussa -juhlal asukkaille, läheisille, työntekijöille ja Oksan pk:lle -budjetti 500€/ talo, lisäksi elintarvike- ja päivätoimintarahaa käytettävissä -ohjelma ideointia: makkaranpaistoa, kakkukahvit, valokuvanäyttely, tanssiryhmä, esiintyjiä esim. hanuristi -teema? Sadonkorjuu? Maatilanmarkkinat? -Teams-ryhmä suunnittelun ja dokumentoinnin tueksi -medialle markkinointi? Kaupunkilehti -ideoiden kerääminen asukkailta seuraavaan palaveriin mennessä -seuraava suunnittelupalaveri 25.4. klo 13-14 -asiakkaista valitaan suunnittelutiimiin edustajat sekä pk:sta että tk:sta
10.4.2022	7 asiakasta 2 ohjaajaa		Palvelukodin viikkoinfo	-Kerrottu tulevista 20v juhlista asukkaille -Juteltu, että asukkaat voisivat miettiä asukasehdokkaita mukaan juhlien suunnittelutiimiin sekä ideoita juhliin (ideoita kerätään myöhemmissä viikkoinfoissa tai asukaskokouksissa) -1 asukas A ei halunnut osallistua viikkoinfoon, hänelle kerrottu viikkoinfon asiat kahden kesken. Hän ehdotti juhlien suunnittelutiimiin itsensä lisäksi asukasta B.
18.4.2022	9 asiakasta 3 ohjaajaa		Palvelukodin viikkoinfo	-Juteltu tulevista 20v juhlista; mitä asukkaat toivovat juhliin, ketä haluaa kutsua, mitä ohjelmaa toivovat ja mitä syömistä tarjotaan -Asukas A: "Täytekakku kelpaisi. Makkaranpaistoa ja lettujen paistoa." -Asukas C: "Juhlissa on aina esityksiä." -Asukas B toivoo suklaapuuroa ja ruuaksi uunimakkaraa perunamuussia -Asukas D:"lhahhaa" -Yhdessä koottu ideoita: juhlia varten voi koristella, juhlissa voi olla laulua ja tanssia sekä poni. Herkkuja pitää olla, vaikka keksiä, jäätelöä, poppareita, hattaraa -Asukas E näytti tanssi -kuvaa -Asukkaat A ja B ovat halukkaita osallistumaan juhlien suunnittelutiimiin

18.4.2022	1 asukas 1 ohjaaja (minä)		Keskustelu	-Asukas F ei halunnut osallistua viikkoinfoon, juteltu kahden kesken (teemahaastattelu). "Kakkua vois olla. Juhlisiin haluan kutsua isän, tädin ja serkun. Muut saa suunnitella ohjelman ja tarjoilun saa muut päättää."
18.4.2022	1 asukas 1 ohjaaja (minä)		Keskustelu	-Asukas G: "juhlissa pitää olla ainakin musiikkia ja kakkua."
18.4.2022	1 asukas 1 ohjaaja (minä)		Keskustelu	-Asukas H. "Ee en tykkää, en halua mittää. Kakkua haluan."
20.4.2022	PK:n esimies 5 ohjaajaa	5 ohjaajaa	Työnohjaus	-Asiakkaiden osallisuuden lisääminen
21.4.2022	Tk:n asiakkaat 3 ohjaajaa		Toimintakeskuksen yhteisökokous	-Asiakkaille kerrottu tulevasta 20-vuotis juhluvuodesta -Juhlatoimikuntaan valittu edustajat molemmista taloista (tk:sta esimies ja 2 ohjaajaa.) -Asiakkaiden toiveita kysytty tarjoilun ja ohjelman osalta -Asiakkaita suunnitteluryhmään halusi I, J, K, A, B ja L, osallistujat vahvistetaan myöhemmin.
25.4.2022	PK:n esimies TK:n esimies 2 TK:n ohjaajaa 2 PK:n ohjaaja		Suunnittelupalaveri	-Teamsiin luotu suunnittelutiimi -Kertausta, mitä viimeksi on ideoitu -Käyty läpi asiakkaiden toiveita: ->makkaranpaistoa ->täytekakkua, poppareita, hattaraa ->musiikkia, tanssia ->hevonen/poni ->koristeita, serpentiiniä ->naamiaisasut -Vekkulassa hyvin tarjontaa (Liikkuva Vekkula); hattarakone, ilmapalloeläimiä, kasvomaalausta, taikuripalvelu ym. 200€ + alv/ 2h -> J.K. kysyy tarjousta -Mikä lahja halutaan? Arvo noin 500€ -Juhlien ajankohta suunniteltu pidettäväksi tiistaina 30.8. klo 12-15 -S.N. kartoittaa mitä eläimiä voisimme saada paikalle ja mistä -J.K. kysyy Xamkilta "sirkustelttaa", lavaa ja konetta ilmapallojen täyttämiseen, J.K. kysyy myös tarvittaessa pöytiä/tuoleja ja aitaaloja -L.A. kysyy J. Strandmania juhliin esiintymään -T.I. sopii kehittämispäällikön juhlapuheenvuorosta -J.V. ideoi koristeita, kutsukortteja ym koristeluun liittyvää -Väriteemaa mietitty (oranssi, keltainen?) -Saippuakuplia

				<ul style="list-style-type: none"> -Seuraavaan palaveriin kerätään ideoita/ehdotuksia myös kuvina, helpottaa suunnittelutiimiin osallistuvia asiakkaita hahmottamaan asiaa -J.K. kysyy äänentoistolaitteita juhliin, lehdistöä on jo kysynyt (Länsi-Savo) -Olisi hyvä tehdä lehdistötiedote etukäteen -Taikuri R. Pajari? Kysytään, jos Vekkulasta ei järjesty -Tulkki tilattava ja avustaja pyydettävä asiakkaiden avuksi juhliin -Päivätoiminnassa laitettu jo maissia kasvamaan (rekvisiittaa, jos sadonkorjuu tai maatala teema) -Seuraava suunnittelupalaveri 11.5. klo 13.30-14.30, paikalla silloin myös asiakkaat, jotka valittu suunnittelutiimiin -H.U. tekee ja siirtää palaverimuistiot Teamsiin
5.5.2022	Tk:n asiakkaat 3 ohjaajaa		Tk:n yhteisökokous	<ul style="list-style-type: none"> -Ensi viikolla laitetaan kasveja kasvamaan. Tavoitteena, että niitä saadaan koristamaan 20 v juhlaa. -Ehdotuksia istutetuiksi kasveiksi: maissi, peruna, marjat, herneet, paprika, kesäkurpitsa, yrttilaatikko sekä kukkia (tsinnia, auringonkukka)
11.5.2022			Suunnittelupalaveri	PERUUNTUI SAIRASTAPAUSTEN VUOKSI
16.5.2022	PK:n esimies 6 ohjaajaa PK:n sairaanhoitaja	4 ohjaajaa	Kehittämispäivä + listapalaveri	<ul style="list-style-type: none"> -Kerrottu juhlista ja käyty läpi tähän mennessä syntyneistä ideoista -Ideoita ohjaajilta 20 v. juhliin: saappaanheitto, pallon heitto maitotonkkaan, M.H:n (eläkeläis-sijaisen) muistaminen/kukittaminen ja kunniainnointi hänelle. -Osallisuuden lisääminen; kommunikaation tueksi kuvia, tukiviittomia, sosiaalisia tarinoita -> lisätään näiden käyttöä asiakkaiden kanssa
19.5.2022	Tk:n asiakkaat 1 ohjaaja		Tk:n yhteisökokous	-Peruna ja kesäkurpitsa voimakkaassa kasvussa
10.6.2022			Suunnittelupalaveri	PERUUNTUI SAIRASTAPAUSTEN VUOKSI
29.6.2022	Pk:n ja tk:n esimiehet sekä minä		Opinnäytetyö ja tilannekatsaus	<ul style="list-style-type: none"> -Opinnäytetyön tutkimuslupa asioita käyty läpi -Suunnittelupalaverin uusi ajankohta siirtyy elokuun alkuun lomien ja toimintakeskuksen kiinniolon vuoksi -Toimintakeskus kiinni heinäkuun -Pihasuunnitelma ei ole edennyt suunnitelmien mukaan, joten kasvihuoneprojekti ei ole päässyt vielä käynnistymään -Valokuvanäyttelyn valmistelua juhliin voisi aloittaa -> etsittävä kesän aikana valokuvia asiakkaista ja pk:n ja tk:n toiminnasta 20 vuoden ajalta

				<p>-> Tk:ssa valokuva-albumeja, pk:ssa valokuvia cd-levyillä</p> <p>-> edesmenneiden asiakkaiden huomioiminen</p> <p>-> 3.7. asukaskokouksessa uuden asukasedustajan valitseminen edesmenneen asukkaan tilalle sekä valokuvanäyttelyn suunnittelua</p>
30.6.2022	Tk:n asiakkaat 2 ohjaajaa		Tk:n yhteisökokous	<p>-Asiakkaiden mielestä tärkeää päästä retkelle tk:n ulkopuolelle x 2 ja että tk:ssa vieraillee taiteilijoita x 2</p> <p>-Vuoden ajat ja kalenterijuhlat vietetään ja ne näkyy toiminnassa</p>
3.7.2022	9 asukasta 1 ohjaaja		Pk:n asukaskokous	<p>-Valokuvia etsittävä 20 v. juhlien valokuvanäyttelyyn (heinäkuun aikana)</p> <p>-Uusi asukasedustaja suunnittelutiimiin (M.S.)</p> <p>-Käyty läpi informaatiokirje liittyen Helin opinnäytetyöhön</p> <p>-Juteltu 20 v juhlista ja siitä, mitä tähän mennessä on suunniteltu ja tehty</p>
4.8.2022	TK:n esimies 4 ohjaajaa		Suunnittelupalaveri	<p>-Juhlaohjelmaa käyty läpi, kehittämisspäällikön juhlapuhe alkuun</p> <p>-Vekkula mukana "osallistava konsertti sadonkorjuu teemalla", noin klo 13 alkaen 30 min. Lisäksi kasvomaalausta ja hattarakone koko tapahtuman ajan. Hinta 350€ + kilometrikorvaukset</p> <p>-J.S. mukana haitarin kanssa, häneltä myös teltaa, pöytiä ja tuoleja, äänentoistolaitteet sekä mahdollisesti makkaranpaistaja</p> <p>-Koronatilanteen vuoksi päädyimme ruokailun suhteen makkaranpaistoon, koska sen voi toteuttaa ulkona</p> <p>-Tk:n keittiö hoitaa kakkukahvit ja tilaa makkarat sekä kakkutarpeet, mehut, kerta-käyttöastiat ym. (varattava 100 henkilölle)</p> <p>-Kilit -> kiliagility 50€/tunti + matkakulut, klo 13.30 alkaen</p> <p>-Poni -> saa rapsutella, 80€</p> <p>-Eläkkeelle olevien muistamista mietitty; kunniakirjat. L.A. kartoittaa ketä kaikkia muistetaan ja J.V. & S.N. hoitaa toteutuksen</p> <p>-Kutsut myös Essotelle, Säätiön johdolle, Oksakujan palvelukodille sekä epävirallinen kutsu Katamäen toimintakeskukselle (entisille asiakkaille)</p> <p>-J.K. sopinut alustavasti, että Länsi-Savo tekee tapahtumusta jutun (tieto myös Kaupunkilehdelle)</p> <p>-Tuike ja Kimallus -tanssiryhmän esiintyminen Kirsin puheenvuoron jälkeen klo 12.45?</p> <p>-Valokuvanäyttelyyn voisi laittaa valokuva albumeita esille, lisäksi kuvia voi tulostaa ja laittaa muovitaskuihin ja "pyykkinarulle" esille roikkumaan. S.N. ostaa pyykkipojat ja juuttinarua. Näyttelyn voisi toteuttaa talojen välissä olevassa katoksessa</p> <p>-Budjetti tällä hetkellä riittävä</p> <p>-Kasvamaan laitetut kasvit kasvaneet, mutta ei kuki vielä. S.N. tuo tarvittaessa lisää kukkia/kasveja sekä heinäpaaleja juhlaan, lisäksi koivuja tms. Koristeeksi</p>

				<ul style="list-style-type: none"> -Ohjelmaa jo riittävästi, muuta ei tarvita -Tarkistettava palvelukodin resurssi, ainakin J.K. ja H.U. U-päivä klo 8-16 ja iltavuoro tulossa aiemmin töihin, toimintakeskuksen väki töissä niin, että ennättävät osallistua juhlien jälkeen siivoukseen -Juhlat järjestyneet kuin itsestään, vaikka suunnittelupalaverit eivät ole toteutuneet suunnitellusti, jokainen hoitanut sovitut asiat. Asiakkaat pidetty ajan tasalla yhteisökokouksissa/asukaskokouksissa/viikkoinfoissa -Tulkit tilattava juhlaan kahdelle asiakkaalle -Seuraava suunnittelupalaveri 24.8. klo 13, asiakasedustajat mukana
Elokuu				<ul style="list-style-type: none"> -Saimme tk:n ja pk:n yhteisen kasvihuoneen, tarkoitus ensi keväänä istuttaa hyötykasveja asiakkaiden kanssa yhdessä
23.8.2022	Varajohtaja 7 ohjaajaa		Listapalaveri	<ul style="list-style-type: none"> -Henkilöstön kanssa käyty läpi tulevien juhlien ohjelmaa lyhyesti
24.8.2022	PK:n esimies TK:n esimies 3 ohjaajaa 4 asiakasta		Suunnittelupalaveri	<ul style="list-style-type: none"> -Juhlissa aluksi tervetulo puhe; esimiehet ja 2 asiakasta -Valokuvat esille uuteen kasvihuoneeseen, esille myös Savaksen vuosikirjat -Pihakatokseen grilli ja makkaranpaisto -Poni voi kulkea missä vaan -Tanssiesitys Tuike & Kimallus ulkona tai teltassa, jos huono sää, niin sisällä -Kilit ja poni tulee paikalle klo 13 -Ohjelma pöytiin näkyville -Koristeeksi maitotonkkia, vanhoja emalikatiloita, heinäpaalejia, juuttisäkkejä jne. T.I. ja S.N. tuo -Rokkalan kaupasta ja tukusta kysytään hävikki heviä koristeeksi / tk keitto ja S.N. -Lahjatoiveena voisi olla lämpökompastori kasvihuoneen viereen (tk ja pk yhteinen), saataisiin omaa multaa -Huoltotiimin ajettava nurmikko ennen juhlia. Pihan lakaisu? Huoltotiimi vai avotyöntekijä? -Räsymattoja tai poppanoita koristeeksi pöytiin -Makkaranpaiston yhteyteen tarjolle myös mehua tai boolia -Koristeeksi myös auringonkukkia -Pukeutuminen; halutessaan voi pukeutua markkina-/sadonkorjuuteeman mukaisesti (esim.lapikkaat, pärekorit, ruutupaita/kauluspaita, essu, huivi, hame...) -> pk:n puolella katsottava viikonloppuna vaatteita valmiiksi -Oksalta ja Katajalta tulossa vieraita (entisiä asiakkaita), myös avotyöntekijät sekä entisiä työntekijöitä kutsuttu -Avoimet ovet myös palvelukotiin -Lippu aamulla salkoon -Kuormalavojen hyödyntäminen -> tervetuloa-kyltti, avotyöntekijä tekee

				<ul style="list-style-type: none"> -Tk keittiö hoitaa kakkukahvit, mehut, astiat. J.S. hoitaa makkarat ja grillin -Paikalla arviolta 90 henkilöä, kutsuja lähetetty 50 kpl -Tk:ssa tehty paljon koristeita juhliin
21.9.2022	PK:n esimies 9 ohjaajaa työnohjaaja		Työnohjaus	<ul style="list-style-type: none"> -Asiakkaiden osallisuus -> ideapankki, ideariihi -Paljon hyviä toimintamalleja jo olemassa, otettava tehokkaammin käyttöön, mietittävä kuinka tehostaa ja hyödyntää (joulujuhla, kesäjuhla/grillijuhla, syntymäpäivät) - > voi järjestää myös pienimuotoisemmin -Reflektio -> täytyy ihmetellä asioita, kulttuurin siirtäminen/vahvistaminen -EOM = elämällä oppimisen malli -Ammatillinen puhe -Palaverien arviointi -Huomioidaan toisemme, positiivinen palaute -Rapsat -> reflektio -> suunnitelmallisuus – ennakointi -Kokoukset -> asiakkaiden osallisuus -Arviointi! -Sitouttaminen, yhdessä tekeminen -Juhlia/jotain arjesta poikkeavaa joka kuukausi?? Olisiko mahdollista?

**PIHKAPUISTON PALVELUKODIN JA TOIMINTAKESKUKSEN
20-VUOTISJUHLA 30.8. KLO 12–15**

AIKATAULU

KLO 12:00 Tapahtuma alkaa
Tervetulo puhe
Haitarin soittoa

KLO 12:15 Juhlapuhe / Säätiön kehittämispäällikkö
Vapaa sana ja muut juhlapuheet

KLO 13:00 Tuike & Kimallus tanssiesitys
Kunniakirjat ja muistamiset

KLO 13:30 Vekkulateatterin osallistava konsertti n. 30 min

KLO 14:15 Kili-esitys

Paikalla myös poni rapsuteltavana n. klo 13–15.

Valokuvanäyttely, kasvomaalausta ja hattarakone koko tapahtuman ajan.

Tarjolla grillimakkaraa ja kakkukahvit.

Innokylän arviointimittari

Innokylän arviointimittari on kehittämistoiminnan itse- ja vertaisarvioinnin työkalu, jonka avulla arvioidaan kehittämisprosessia ja kehittämisen tavoitteiden saavuttamista.

Parhaimman hyödyn saat työkalusta, kun käytät sitä heti kehittämisen alusta alkaen. Voit hyödyntää mittaria useamman kerran kehittämisprosessin aikana ja kehittämisen päätyttyä. Voit esimerkiksi aikatauluttaa mittarin käytön osaksi kehittämisen vuosikelloa.

Näin käytät arviointimittaria

Työkalun avulla arvioit kehittämistoiminnan keskeisiä sisältöjä. Työkalu toimii liikennevalomallina: jos saat kriteeristä punaisen valon, on sinun syytä pysähtyä miettimään kyseistä kohtaa. Keltainen valo kehottaa kiinnittämään asiaan huomiota. Vihreällä valolla voit jatkaa eteenpäin. Väreistä saat myös suuntaa, mihin sinun tulisi kehittämistyössäsi pyrkiä: vihreä valo kertoo ideaalitalanteesta.

Pysähdy! Nyt on syytä miettiä tämä asia uudelleen.

Kiinnitä huomiosi tähän.

Hienoa, jatka samaan malliin.

Voit tulostaa mittarin ja kirjoittaa kunkin kohdan alle perusteluja tai huomioita. Voit myös käyttää mittaria tarkistuslistana kehittämistyön eri vaiheissa: "olenhan muistanut huomioida kaikki näkökulmat".

Huomioi myös, että uusien ratkaisujen kehittäminen ei ole yksisuuntainen prosessi, jossa edetään tietyn kaavan mukaan ja jossa siirrytään seuraavaan vaiheeseen edellisen valmistuttua. Kaikki palaset voivat muuttua kunnes kehittäminen on päättynyt. Muutos yhdessä sisällössä voi merkitä muutoksia muissa sisällöissä. Esimerkiksi jonkin palvelun kehittämisessä voidaan ottaa uusi suunta siten, että tarpeet ja tavoitteet joudutaan määrittelemään uudelleen.

Tarpeet

Kehittämisen tulisi perustua tarpeisiin: ne kertovat miksi kehittämistä tehdään. Tarpeet ovat usein moninaisia ja ne voivat muuntua tilanteiden mukaan. Siksi on tärkeää tunnistaa haasteen kannalta merkitykselliset toimijaryhmät, toimintaympäristöt ja erilaiset tarpeet.

	Tarpeita ei ole määritetty.
	Tarpeet on määritetty yksipuolisesti, epämääräisesti tai liian yleisiksi.
	Tarpeet on määritetty selkeästi, riittävän moninäkökulmaisesti ja niistä ilmenee miksi kehittämistä tehdään.

Perustelut:

Tavoitteet

Tarpeet ohjaavat tavoitteiden muotoilua. Tavoitteet kertovat mihin kehittämisellä pyritään. Hyvä tavoite on konkreettinen, täsmällinen, realistinen ja arvioitava. Tavoitteet voivat koskea mm. kehitettävän ratkaisun toteutustapaa, ominaisuuksia tai tuloksia, joita ratkaisulla halutaan saavuttaa. Tavoite voi vastata seuraaviin kysymyksiin: *kuka tai ketkä (saavuttaa), kuinka paljon, mitä ja mihin mennessä?*

	Tavoitteita ei ole määritetty tai tavoitteet eivät ole yhdistettävissä tarpeisiin.
	Tavoitteet ovat yhdistettävissä tarpeisiin. Tavoitteet ovat yleisiä eikä niitä voi kaikilta osin arvioida.
	Tavoitteet ovat yhdistettävissä tarpeisiin. Tavoitteet ovat konkreettisia, niistä ilmenee mitä tuloksia (<i>muutoksia</i>) halutaan saavuttaa ja niiden saavuttamista voi arvioida.

Perustelut:

Osallisuus

On tärkeää, että asiakkaat ja loppukäyttäjät sekä muut keskeiset toimijat (ammattilaiset, organisaatio, päättäjät, johto) osallistuvat kehittämisen eri vaiheisiin tarkoituksenmukaisella tavalla. Kumppanuudet tarjoavat yhteistä hyötyä asiantuntijuuden, tietojen, taitojen ja resurssien jakamisen myötä ja vahvistavat onnistumisen edellytyksiä, kun tarpeista, tavoitteista, kehitettävästä ratkaisusta, arvioinnista ja vakiinnuttamisesta on sovittu yhdessä.

	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat eivät juurikaan ole osallistuneet kehittämistoimintaan.
	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat ovat osallistuneet kehittämistoimintaan satunnaisesti tai jossain määrin.
	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat ovat osallistuneet kehittämistoimintaan riittävästi sen eri vaiheissa.

Perustelut:

Ratkaisun kuvaus

Kehitettävä ratkaisu on hyvä jäsentää kehittämisprosessin kuluessa sanalliseksi kuvaukseksi, kaavioksi, kuvioksi tms., jonka avulla kokeilu ja toteuttaminen tehdään. Jäsenyksen ei tarvitse olla valmis kokeiluvaiheessa, vaan sitä voidaan jäsentää kokeilun tulosten perusteella ja koko prosessin ajan.

	Kehitettävä ratkaisu on vasta ideatasolla.
	Kehitettävästä ratkaisusta on olemassa alustava kuvaus, kuvio, kaavio tms.
	Kehitettävästä ratkaisusta on olemassa pitkälle viety tai valmis kuvaus, kuvio, kaavio tms. tai ratkaisussa hyödynnetään valmista ratkaisua, jota sovelletaan omaan toimintaan.

Perustelut:

Vastaako ratkaisu tavoitteisiin

Kehitettävällä ratkaisulla vastataan tarpeisiin ja tavoitteisiin: miten haaste ratkaistaan? Onko kehitettävä ratkaisu perusteltu tai riittävä tavoitteisiin nähden?

	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet eivät liity toisiinsa.
	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet liittyvät toisiinsa vain osittain.
	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet liittyvät selkeästi toisiinsa.

Perustelut:

Kokeilu

Kokeilu on hyvä tapa suunnitella ja jalostaa ratkaisua. Toimiiko vai eikö toimi, jäikö jotain olennaista huomioimatta? Ketterä arviointi on olennainen osa kokeilua ja mahdollistaa ratkaisun korjaamisen. Riippuu kuitenkin ratkaisun luonteesta missä vaiheessa ja kuinka nopeasti sitä on mahdollista kokeilla. Myös muualla kehitettyjen ratkaisujen soveltamista kannattaa kokeilla.

	Ratkaisua ei ole vielä kokeiltu käytännössä tai kokeilu on keskeytetty.
	Ratkaisua on kokeiltu käytännössä, mutta kokeilu on kesken.
	Ratkaisua on kokeiltu käytännössä ja kokeilu on päättynyt.

Perustelut:

Arviointi

Arviointi kertoo saavutettiin se mitä tavoiteltiin. Tavoitteiden perusteella määritellään arviointikysymykset, joihin arvioinnilla yritetään vastata, sekä arviointikriteerit tai indikaattorit, joiden avulla seuranta tai arviointi tehdään. Arviointi voi kohdistua tavoitteista riippuen ratkaisun toteutukseen tai tuloksiin ja sitä voidaan tehdä ennen, aikana ja jälkeen toteutuksen. Lisäksi on hyvä seurata mahdollisia tahattomia muutoksia.

	Tavoitteiden saavuttamista ei ole arvioitu.
	Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu, mutta tavoitteita ei ole (vielä) saavutettu tai ne on saavutettu vain osittain.
	Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu ja ne on pääosin tai kokonaan saavutettu.

Perustelut:

Resurssit

Ratkaisun toteuttaminen ja vakiinnuttaminen vaativat onnistuakseen resursseja. Resursseja ovat esimerkiksi aika, raha, henkilöstö sekä riittävät tiedot, taidot ja välineet.

	Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resursseja (aika, henkilöstö, raha, osaaminen) ei ole olemassa.
	Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resurssit ovat puutteellisesti olemassa.
	Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resurssit ovat riittävästi olemassa.

Perustelut:

Toteuttaminen

Onnistunut kokeilu kannattaa vakiinnuttaa arkipäivän pysyväksi käytännöksi. Vakiinnuttaminen on sitä helpompaa, mitä vahvemmin ratkaisun kannalta keskeiset toimijat ovat osallistuneet yhteiseen kehittämistoimintaan. Toisinaan ratkaisu voi olla kertaluontoisesti toteutettava, jota ei tarvitse vakiinnuttaa osaksi arkipäivän toimintaa.

	Ratkaisun toteuttamista osana arkipäivän toimintaa ei ole vielä aloitettu tai se on keskeytetty.
	Ratkaisun toteuttaminen osana arkipäivän toimintaa on käynnissä.
	Ratkaisu on vakiinnutettu osaksi arkipäivän toimintaa tai toteutus oli kertaluontoinen.

Perustelut:

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

1

VERSIO: 2.0/11.2.22, 1.0/19.4.2011

Laatija: SK

Katselmointi: 2025

Hyväksyjä: JH, SK

Tutkimusluvun hakija/hakijat	Nimi <i>Heli Ursin</i>	Nimi
	Osoite [REDACTED]	Osoite
	Sähköposti/puhelin [REDACTED]	Sähköposti/puhelin
	Suoritettava tutkinto <i>Sosionomi</i>	Suoritettava tutkinto
Tutkimuksen ohjaaja/oppilaitos	<i>Kati Vapalahti</i> <i>Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk</i>	
Tutkimus	Tutkimuksen nimi ja aihe (lyhyt kuvaus) <i>Kehitysvammaisten asiakkaiden osallisuuden kehittäminen</i>	
	Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppilaitoksessa <i>4.7.2022</i>	
	Pääasiallinen tutkimusmenetelmä (rastita yksi vaihtoehto) ☐ kysely ☐ haastattelut ☐ asiakirja-/tilastoanalyysi ☐ koeasetelma ☐ havainnointi ☒ muu, mikä <i>Osallisuutta tukevat ketterät kehittämismenetelmät</i>	
	Aineiston suunniteltu keruu-aika alkaa <i>7.4.2022</i> päättyy	Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika (pvm) <i>Joulukuun 2022</i>
Tutkimussuunnitelman julkisuus	☐ Savas Säätiö saa antaa tutkimussuunnitelmaa koskevia tietoja ulkopuolisille ☒ Tutkimussuunnitelmasta ei saa antaa tietoja ulkopuolisille	
Asiakirjatiedot, joihin tässä tutkimuksessa haetaan lupaa	Tarvittavat sosiaali- ja terveydenhuollon salassa pidettävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä <i>Tarvittaessa asiakaskertomuksesta asiakkaiden toiveita ja palautteita (ei tunnistettavia tietoja).</i> Sosiaali- ja terveydenhuollon salassa pidettävien asiakasasiakirjojen käyttäminen tutkimuksessa edellyttää tutkimuksessa olevien asiakkaiden kotikunnan lupaa. Lupa ☐ on myönnetty (oheista liitteeksi).	
Tutkimusaineiston suojaus, arkistointi ja hävittäminen	Salassa pidettävän tiedon käsittely, suojaus, käytön valvonta, hävittäminen <i>Tutkimusaineiston suojaus luvaton käsittelyä vastaan: Tutkimuksen toteuttajan tulee kaikissa henkilötietojen käsittelyn vaiheissa huolehtia siitä, ettei rekisteröityjen yksityisyyttä perusteettomasti vaaranneta. Tunnistettujen mukana oleminen edellyttää perustetta niiden säilyttämiselle sekä tiedon henkilöstä, joka vastaa rekisterinpidosta ja sen laillisuudesta.</i> <i>Manuaalisen ja sähköisesti käsiteltävän aineiston suojaus:</i> • tutkimuksen toteuttajan rekisterinpitäjänä huolehdittava tutkimusrekisterin käytön valvonnasta ja rekisterin suojauksesta henkilötietolain mukaisesti • manuaaliset rekisterit säilytettävä asianmukaisissa tiloissa ja sähköisesti ylläpidetyt tutkimusrekisterit on suojattava esim. käyttäjätunnuksin ja salasanoin • tutkimusrekisterin käyttö sallittu vain luvan saaneille. <i>Tutkimusaineiston hävittäminen/arkistointi: Kun henkilötiedot eivät enää ole tarpeen tutkimuksen suorittamiseksi tai sen tulosten varmistamiseksi, henkilörekisteri tulee joko</i>	

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS 2

VERSIO: 2.0/11.2.22,1.0/19.4.2011
 Laatiija: SK
 Katselmoiinti:2025
 Hyväksyjä: JH, SK

	hävittää, siirtää arkistotavaksi tai muuttaa anonyymiin muotoon.	
Lupahakemuksen liitteet	☒ Tutkimussuunnitelma ☒ Mallit yhteydenotto- ja Informaatiokirjeestä sekä suostumusasiakirjasta <i>Kun tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja, tulee käsittelyn tapahtua kyseisen henkilön tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella. Tutkittaville on informoitava ymmärrettävällä tavalla tutkimuksesta ja hänen tietojensa käytämisestä siinä.</i> ☒ Muut liitteet, mitkä <i>kehittämissuunnitelma, luokitteletaulukko</i>	
Yhteydenotot	Onko käyty ennalta keskustelua tutkimuksen tekemisestä säätiön edustajan kanssa. Kenen kanssa, milloin ja mitä sovitti? <i>Palvelukodin johtaja Terhi Ikonen Toimintakeskuksen johtaja Leena Asikainen</i>	
Lupahakijan/hakijoiden sitoumukset ja allekirjoitukset	Sitoudun siihen, että minulla ei ole oikeutta luovuttaa saamiani salassa pidettäviä tietoja sivullisille eikä käyttää niitä muuhun tarkoitukseen kuin mihin tutkimuslupa on myönnetty. Luovutan sähköisesti valmiista tutkimusraportista yhden kappaleen (tai paperiversiokopion) korvauksena Savon Vammaisasuntosäätiölle.	
	Päiväys <i>Hikkelissä 4.7.2022</i>	Allekirjoitus ja nimen selvennys <i>Heli Ursin</i> Heli Ursin
	Päiväys	Allekirjoitus ja nimen selvennys
	Päiväys	Allekirjoitus ja nimen selvennys

Tutkimuslupahakemus toimitetaan kirjeitse allekirjoitettuna:

Savas-Säätiö sr
 Palvelujohtaja Sari Kokkonen
 Vuorikatu 26 A, 2. krs
 70100 KUOPIO

PÄÄTÖS	☒ Hakijalle/hakijoille myönnetään tutkimuslupa	
LISÄTIEDOT		
	Päiväys <i>31.8.2022</i>	Allekirjoitus ja nimen selvennys <i>Sari Kokkonen</i>

OPINNÄYTETYÖN INFORMAATIOKIRJE

Hei!

Opiskelen työni ohella sosionomiksi. Teen opinnäytetyötä Savas-Säätiölle aiheesta "Kehitysvammaisten asiakkaiden osallisuuden kehittäminen".

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää menetelmiä, jotka lisäävät asiakkaiden osallisuutta ja luoda malli osallisuuden kehittämistyöhön. Pilottina toiminnallisessa opinnäytetyössä on palvelukodin ja toimintakeskuksen 20-vuotis juhlien suunnittelu ja järjestäminen yhdessä asiakkaiden kanssa.

Tarkoituksena on myös vahvistaa olemassa olevia asiakkaiden osallisuutta lisääviä menetelmiä. Ideoita ja toiveita juhlien sisältöön kerään yhteisö- ja asukaskokouksissa sekä kahdenkeskisten keskustelujen avulla huhti-toukokuusta 2022 alkaen. Opinnäytetyön luonne on toiminnallinen ja lähestymistapana Living Lab. Living Lab -menetelmä opinnäytetyössäni tarkoittaa kehitystyötä, joka viedään asiakkaiden arkiympäristöön, eli heidän kotiinsa ja päivätoimintaan. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua joulukuussa 2022.

Osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Opinnäytetyötäni varten en kerää mitään tunnistettavia henkilötietoja eikä yksittäistä osallistujaa voi tunnistaa lopullisessa työssäni. Osallistuminen ei aiheuta myöskään osallistujille mitään kustannuksia. Keräämääni aineistoa käytetään vain kyseiseen opinnäytetyöhön ja opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisesti.

Lisätietoja voit kysyä sähköpostitse tai kasvotusten!

Heli Ursin
dheur002@edu.xamk.fi

Opinnäytetyöni ohjaava opettaja on Kati Vapalahti, hänet tavoittaa sähköpostilla: kati.vapalahti@xamk.fi.

KIITOS YHTEISTYÖSTÄ!